

GUOVDAGEAINNU SUOHKAN
Kautokeino kommune

KUNNSKAPSGRUNNLAG 2024

23.08.24

INNHOOLD

1.	INNLEDNING	3
2.	BEFOLKNINGSUTVIKLING	5
3.	GUOVDAGEAIDNU – EN SAMISK KOMMUNE	11
4.	SOSIAL BÆREKRAFT	15
5.	KLIMA- OG MILJØMESSIG BÆREKRAFT	35
6.	ØKONOMISK BÆREKRAFT	41
7.	KOMMUNEN SOM ORGANISASJON	49

1. INNLEDNING

Dette dokumentet er Kommunedirektørens kunnskapsgrunnlag som skal ligge til grunn for kommunens planarbeid 2024 – 2028. For å velge riktige strategier og tiltak for å møte utfordringene må kommunens administrasjon og politikere ha et godt kunnskapsgrunnlag for planer og beslutninger.

I dokumentet er det valgt å løfte frem det som er nødvendig kunnskap for å trekke de store linjene og nå de langsiktige målene i videre planlegging. Dette dokumentet gir en oversikt over utvalgte områder som har påvirkning på hvordan Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune fungerer som lokalsamfunn og organisasjon, og er sammenfatning av eksisterende kunnskap om kommunen. Det er temaer som ikke omtales i dette dokumentet. Det betyr ikke at det ikke er viktig eller at det vil bli bortprioritert.

Planlegging for bærekraftig utvikling er forankret i plan- og bygningsloven, der formålsparagrafen slår fast at loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner. 2030-agendaen, med de 17 bærekraftsmålene for å fremme en sosial, miljømessig og økonomisk bærekraftig utvikling, skal legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen.

Dokumentet gir et grunnlag for å prioritere hvilke bærekraftsmål skal ha særskilt fokus framover i Guovdageainnu suohkan / Kautokeino kommunes planlegging. For at planlegginga i kommunen skal ta utgangspunkt i bærekraftsmålene, så er dette dokumentet bygd opp med kapitler som tar utgangspunkt i FNs bærekraftsdimensjoner:

- Sosial bærekraft
- Klima- og miljømessig bærekraft
- Økonomisk bærekraft

Alle 17 bærekraftsmål ligger til grunn for planlegging, da målene er gjensidig avhengig av hverandre. Det er likevel med bakgrunn i Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommunes utfordringsbilde et særskilt fokus på følgende mål:

Det er et eget kapittel om befolkningsutviklingen, Guovdageaidnu som en samisk kommune og Guovdageaidnu suohkan / Kautokeino kommune som organisasjon.

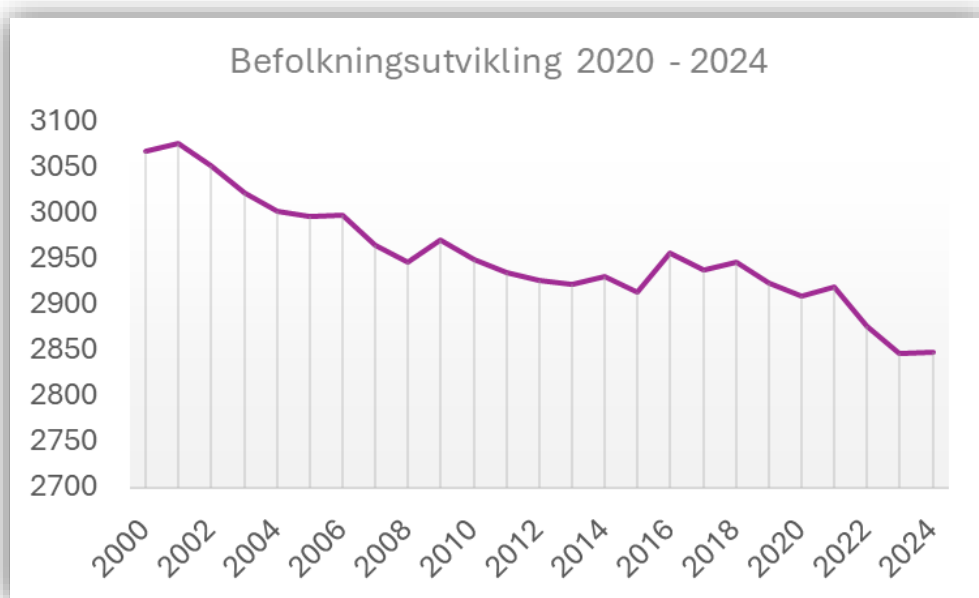
Hvert kapittel er tematisk bygd opp med utvalgte temaer innenfor hvert kapittel. På samme måte som bærekraftsmålene overlapper hverandre, betyr det også at temaer omtalt i dette dokumentet vil overlappe. Selv om et tema er plassert under et hovedkapittel, vil det være relevant også for andre temaer og kapitler.

2. BEFOLKNINGSUTVIKLING

Befolkningens størrelse og sammensetning spiller en avgjørende rolle i en kommunens utvikling. Befolkningens alderssammensetning, med både unge og eldre, skaper rammer for og gir innsikt i hvordan det framtidige arbeidsmarkedet vil utvikle seg, og hvordan kommunens fremtid kan sikres. Kunnskap om befolkningsutvikling og sammensetning danner grunnlaget for planlegging av fremtidens tjenestedimensjonering. Denne kunnskapen ligger dessuten til grunn for å forstå folkehelseutfordringer og er et utgangspunkt for å vurdere muligheter og utfordringer for kommunen i framtiden.

Synkende folketall

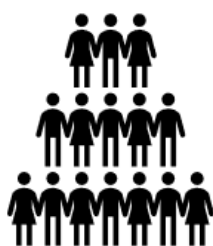
Guovdageaidnu suohkan / Kautokeino kommune har 2848 innbyggere i 1. kvartal 2024. Kautokeino har siden år 2000 hatt et synkende folketall med en befolkningsnedgang på 7,2 %.

Kilde: SSB, tabell 07459

Forventes ytterligere nedgang i folketall

Befolkningsframskrivingen fremover for Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune viser at reduksjonen i folketallet vil fortsette. Det er ikke mulig å nøyaktig forutsi den framtidige befolkningsutviklingen. Befolkningsframskrivingene baseres på statistiske forventninger knyttet til flyttinger, fruktbarhet, dødelighet og innvandring. Imidlertid kan virkeligheten avvike fra disse forventningene, noe som medfører en viss grad av usikkerhet knyttet til prognosene.

Folketallet 1. kvartal 2024
 Forventet folketall i 2034
 Forventet folketall i 2044
 Forventet nedgang 2024-2044

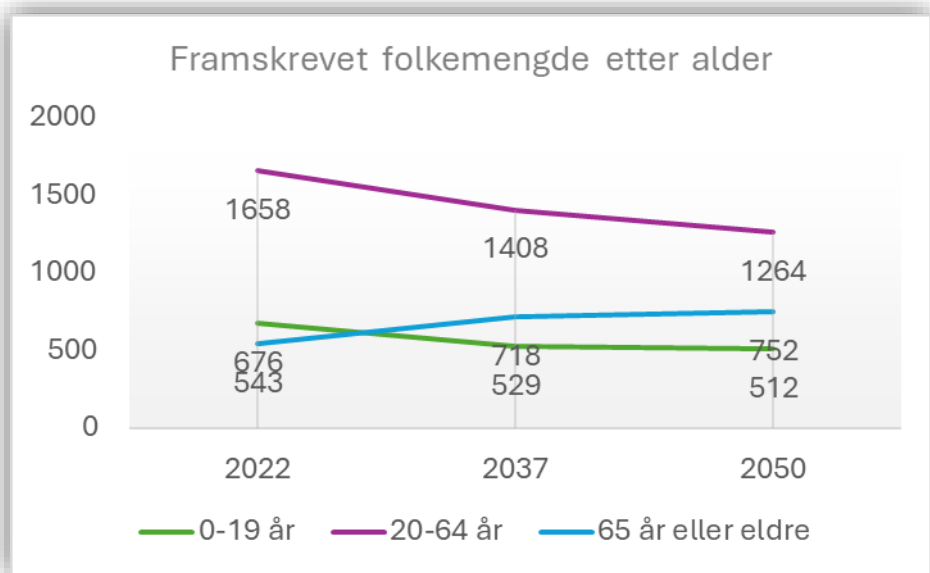
2848 innbyggere
 2687 innbyggere
 2584 innbyggere
 9,3 prosent

Kilde: SSB tabell 13600 - hovedalternativet

Antallet eldre vil øke betraktelig og barnetallet faller

Befolkningsframskrivingen for Kautokeino viser at det vil bli en stadig høyere eldreandel. Framskrivningene viser fortsatt en nedgang i antall yrkesaktive og barnetallet vil synke ytterligere. Det betyr at kommuneøkonomien vil presset av økte kostnader og fallende inntekter fra mennesker i yrkesaktiv alder. En nedgang i barnetallet medfører at oppvekstsektoren vil være i en kontinuerlig omstilling grunnet bortfall av inntekter.

Ifølge *Ny utviklingsanalyse og samfunnsanalyse for Kautokeino kommune* fra 2019 så har alderssammensetningen i Kautokeino vært forskjellig fra fylket og landet for øvrig - med over 60 % av innbyggerne mellom 20 – 66 år, og andelen eldre over 66 år under halvparten av landsgjennomsnittet. Dette er altså i ferd med å endre seg.

Kilde: SSB tabell 13600 - hovedalternativet

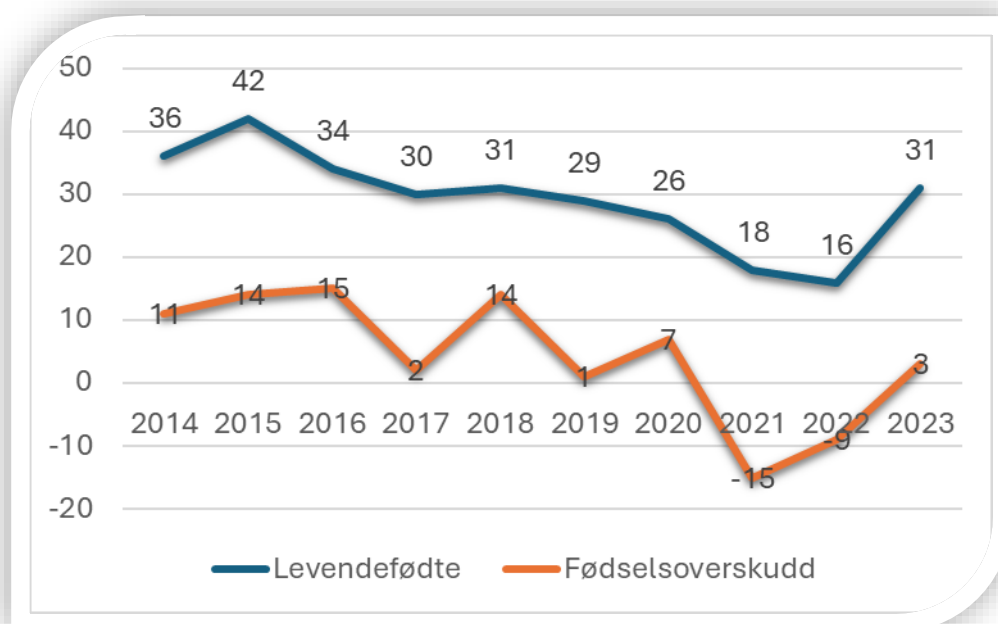
Reduksjon i samfunnets aldesbæreevne

Demografiutviklingen betyr altså både en økning i antallet eldre samtidig med en reduksjon i antallet i arbeidsfør alder. Dermed reduseres det som kalles for samfunnets aldersbæreevne. Aldersbæreevnen viser antall personer i yrkesaktiv alder (16-67 år) per antall eldre (67+ år). For Kautokeino er aldersbæreevnen i 2024 3,64. Dette er lavere enn for landet som helhet (3.99) og for Finnmark (3.77). ¹

Det blir født færre barn

En faktor som spiller inn på befolkningsutviklingen er fødselsoverskudd. Dette er definert som antall fødte per år minus antall døde. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har hatt en negativ utvikling på fødselsoverskuddet.

I 2021 og 2022 hadde kommunen et fødselsunderskudd, med kun 18 og 16 levendefødte barn. I 2023 hadde man mange levendefødte barn med 31 barn, som førte til et lite fødselsoverskudd igjen.

Kilde: SSB, tabell 06913

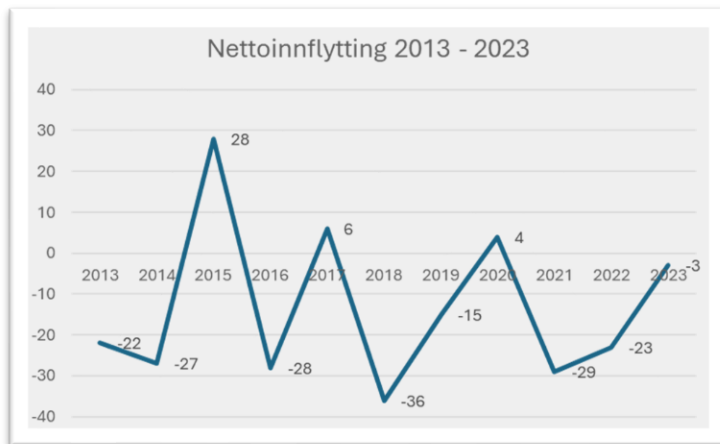
Tabellen viser at trenden er en nedgang i fødselstallet, som igjen har sammenheng med nedgang i folketallet i aldersgruppene 20 –29 år og 30 – 39 år². De siste 10 årene har det vært en nedgang i befolkningen mellom 0 til 49 år, og en økning fra 50 år og oppover.

¹ Kilde: Ressursportal.no

² <https://www.ssb.no/statbank/sq/10084905>

Mange flytter ut av kommunen

Nettoflytting er antall personer som har flyttet inn til en kommune, minus antall personer som har flyttet ut.

Kilde: SSB tabell 06913

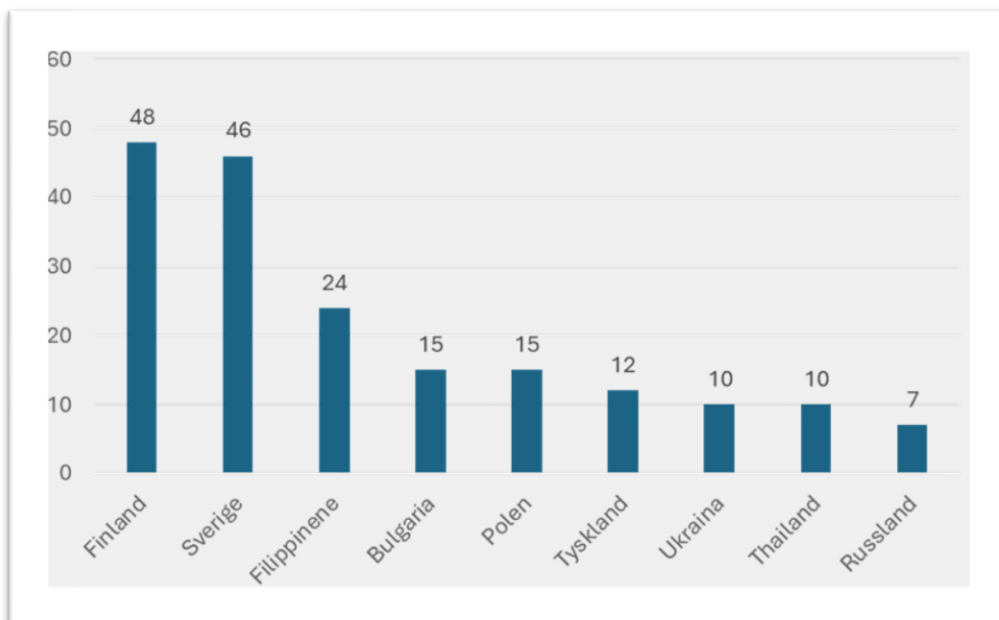
Flyttemønsteret der de unge forlater kommunen for å søke utdanning og arbeid på større steder forsterker utfordringene.

Nedgang i den yrkesaktive delen av befolkningen medfører færre hender i tjenestene, spesielt innen helse- og omsorgssektoren som allerede nå har rekrutteringsutfordringer.

Det kan også by på utfordringer med å rekruttere nødvendig kompetanse både for kommunen som arbeidsgiver og arbeidslivet for øvrig.

Innvandring

I 2024 er det 222 innvandrere, noe som utgjør 7,8% av innbyggerne. Innvandring er dermed et viktig bidrag til å holde folketallet oppe. Mye av innvandringen er arbeidsinnvandring, som bidrar å holde oppe tjenestetilbudet.

Figur: Innvandrere i Kautokeino pr. 2024 - Landene som bidrar mest (antall personer) (Kilde SSB tabell 09817)

Spredt bosetting i kommunen

Størstedelen av befolkninga er bosatt i Kautokeino tettsted, med rundt 2000 innbyggere. Resten av befolkninga er bosatt i småbygder over hele kommune. Bygdene har hatt en større befolkningsnedgang enn Kautokeino tettsted.

Folketallsutvikling pr. grunnkrets 2014 – 2024:

	2014	2016	2018	2020	2022	2024	Endring 2014 - 2024	
Gálaniitu	68	67	63	64	61	57	-11	-16 %
Siebe	105	102	95	101	90	93	-12	-11 %
Ávzi	75	78	75	71	62	67	-8	-11 %
Cunojávri	9	11	12	10	10	10	1	11 %
Soahtefielbmá	53	61	58	51	52	56	3	6 %
Mierojávri	249	236	239	210	229	221	-28	-11 %
Kautokeino - Hånnomaras	529	562	579	584	585	584	55	10 %
Kautokeino - Báktevárri	741	733	752	736	745	733	-8	-1 %
Kautokeino - Sokkisletta	221	225	219	219	204	202	-19	-9 %
Kautokeino - Sáttomaras	250	253	253	275	269	251	1	0 %
Kautokeino - Øverbygda	275	279	275	276	276	293	18	7 %
Máze	255	243	227	216	215	205	-50	-20 %
Suolovuopmi	12	12	9	7	5	7	-5	-42 %
Rágesluoppal	1	1	1	1	1	1	0	0 %
Láhpoluoppal	82	84	75	75	61	61	-21	-26 %
Uoppgitt grunnkrets	6	9	14	14	12	7	1	17 %

Kilde: Folketallsutvikling SSB tabell 04317

Bosetningsmønsteret i Kautokeino med spredt bosetting kan være en utfordring for kommunen som tjenesteyter. Et spredt bosetningsmønster betyr større kostnader for kommunale tjenester, som bygging og vedlikehold av vei, vann og avløp, omsorgstjenester og skole- og barnehagestruktur.

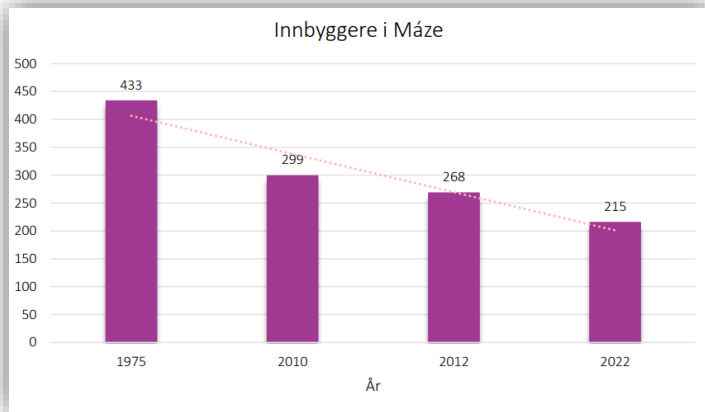
Samtidig er det å legge til rette for at man kan bo i de tradisjonelle samiske bygdene viktig for identitet og stedstilhørighet. Mange av de som flytter fra de mindre bygdene i kommunen flytter ut av kommunen. I framtida må kommune og innbyggere/frivillige i større grad samarbeide om tiltak som sikrer god livskvalitet og gode levekår.

Bærekraftige lokalsamfunn i Kautokeino har en stor betydning for opprettholdelse av samisk kultur, språk og samfunnsliv. Det at færre velger å bosette seg i Kautokeino, som er en av to kommuner der samisk er majoritetsspråk, kan være en trussel for det samiske språkets framtid.

Stor nedgang i folketallet i Máze

I Máze er utviklingen i folketallet svært negativ med en nedgang på 20% i perioden 2012-2022. I 2012 bodde det 268 innbyggere på stedet, mens det i 2022 var registrert 215

innbyggere som vist i figuren under.

En nedgang på 53 innbyggere er betydelig for et lite sted som Máze og gjør det ekstra utfordrende å opprettholde grunnleggende tjenestetilbud slik som barnehage, skole og matbutikk.

Det er et mål for Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune å opprettholde og utvikle lokalsamfunnet Máze, som har en stor betydning for samisk kultur, språk og samfunnsliv. Det er derfor i 2023 utarbeidet en samfunnsanalyse og mulighetsstudie for Máze. Det er 3 kritiske forutsetninger som må være på plass for å opprettholde bosetting i Máze:

- Et langsiktig, trygt og godt barnehagetilbud til alle barn i førskolealder som ønsker det
- Et langsiktig, trygt og godt skoletilbud for 1.- 10. klassetrinn
- Tilgang på byggeklare tomter og boliger til leie

Mange av innbyggerne i Máze pendler til arbeid og fritidsaktiviteter i Kautokeino tettsted eller til Alta. Det er kritisk for bygda å opprettholde et arbeids- og samfunnsliv slik at Máze kan bevare sin attraktivitet.

3. GUOVDAGEAIDNU – EN SAMISK KOMMUNE

Kautokeino er en samisk kommune, der majoriteten av kommunens innbyggere er samisktalende, og samisk og norsk er likestilt som forvaltningsspråk. I 2023 var det 1617 personer over 18 år i kommunen innmeldt i Sametingets valgmanntall.

Samene er et urfolk i Norge, og iht §108 i Grunnloven skal det tilrettelegges for at samene kan sikre og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Beslutninger på kommunalt nivå har avgjørende betydning for at samisk språk og samisk kultur kan bevares og utvikles på en god måte. Som et av få samfunn der samisk språk og kultur er i majoritet, har Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune et samfunnsoppdrag for hele det samiske samfunnet.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunes visjon er: *Ofelaš sámis / Veiviseren i Sápmi.*

Samisk språk, samisk kultur og samiske næringer er livskraftige i Kautokeino. Samisk kultur, identitet og levesett er sentralt i samfunnslivet og det samiske er en viktig bærebjelke for kommunen.

Kautokeino finner man viktige samiske institusjoner som blant annet: Sámi allaskuvla, Beaivváš Sámi Našunálateáhter, Samisk videregående skole og reindriftsskole, International Centre for Reindeer Husbandry, Sametinget, Samisk arkiv, Samisk filmsenter, Dáiddadállu, Duodjeinstituhtta, NRK Sápmi og den samiskspråklige avisa Avvir.

Kautokeino regnes for å være det kulturelle hovedsenteret i det nordsamiske området.

Kautokeino – en språkutviklingskommune

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en del av forvaltningsområdet for samiske språk. Det følger av sameloven at de samiske språkene og norsk er likeverdige språk, og at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er likestilte med norsk i forvaltningsområdet for samiske språk.

Kommuner spiller en sentral rolle i arbeidet med å bruke og styrke samiske språk. De kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har et særskilt ansvar for å tilby informasjon og tjenester til den samiske befolkningen. Oppbygging av kompetanse i samisk språk og samisk kultur er viktig for at kommunene skal kunne tilby gode tjenester til den samiske befolkningen.

Forvaltningsområdet for samiske språk er delt inn i tre kommunekategorier kalt språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en språkutviklingskommune. I en språkutviklingskommune gjelder følgende:

- Den som henvender seg muntlig på samisk til kommunens organer, har rett til muntlig svar på samisk. I språkutviklingskommuner gjelder en rett til samtidig muntlig svar (§ 3-3).
- Den som henvender seg skriftlig på samisk til kommunens organer har rett til skriftlig svar på samisk (§ 3-3).
- Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner, har rett til å bli betjent på samisk (§ 3-5).
- Brukerne skal aktivt informeres om retten til å bruke samisk (3-3a).
- I språkutviklingskommunene skal samisk være likestilt med norsk i den interne kommunale administrasjonen og i kommunestyret. Kommunestyret i språkutviklingskommunen kan bestemme at samisk også skal være likestilt med norsk i andre folkevalgte organer (§ 3-9).

Samiske kommuner har høyere utgifter

Senter for økonomisk forskning ved NTNU har på oppdrag fra KS utredet om samiske forvaltningskommuner har merkostnader til ivaretagelse av tospråklighet og samisk opplæring som følge av rollen og lovkrav som medfører å være en samisk forvaltningskommune.

Rapporten viser at forvaltningskommunene har høyere kostnader innen grunnskole og administrasjon sammenlignet med andre kommuner. Resultatene støttes av funnene fra intervjuundersøkelsen, hvor informantene fra kommunesektoren rapporterer betydelige merkostnader i grunnskole og administrasjon som følge av språkforvaltningsansvaret. Oversetting av offentlige dokumenter og håndtering av henvendelser på samisk identifiseres som spesielle kostnadsdrivere.

[Rapport: Merkostnader til ivaretagelse av tospråklighet i forvaltningsområdet for samisk språk](#)

Samiske interesser i planarbeid

Sameloven §4-4 slår fast at kommunen har en plikt til å konsultere om tiltak og arealplaner som kan påvirke samiske interesser.

Sametinget har utarbeidet en planveileder «Veileder for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv ved planlegging etter plan og bygningsloven(plandelen)». Planveilederen gjelder for planlegging og vedtak som kan få virkninger på naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i det tradisjonelle samiske området.

Kommunene skal legge planveilederen til grunn i den kommunale planleggingen, planbehandlingen og behandlingen av dispensasjonssøknader.

Planveilederen konkretiserer hensyn som bør og må tas i planleggingen for å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv og som er relevant i forbindelse med kommunal planlegging

Reindrift

Reindrift er en samisk kulturspesifikk næring. Reindrift er den største næringen i kommunen, og er sammen med annen utmarksnæring en bærebjelke for samisk kultur.

Forvaltningen av reindrifta er lagt til Landsbruksdirektoratet og Statsforvalterne, og kommunen har ingen forvaltningsoppgaver.

Kommunen har et ansvar og en plikt til å ta hensyn til reindrifta. Reindrift er en arealavhengig næring, og reindriftas vern mot annen bruk av reinbeitearealene er i utgangspunktet sterkt.

Mesteparten av arealet i Kautokeino er i bruk som beiteland. Retten til å utøve reindrift er en selvstendig rett der rettsgrunnlaget er alders tid bruk og sedvane. Verktøyene som ligger i plan- og bygningsloven skal brukes slik at reindrifta har tilgang til de nødvendige arealene. Areal til reindrift skal sikres gjennom kommuneplanens arealdel.

Reindrifta i kommunen er inndelt i tre soner, Oarjjabealli (vestre sone), Guovdojohtolat (midtre sone) og Nuorttabealli (østre sone). Vår- og høstbeitet ligger mot vest i kommunen, mens vinterbeitene ligger mot øst. Pr. 31.3.23 var reintallet for Vest-Finnmark ifølge Ressursregnskapet for reindrifta 78 175 rein.

Kautokeino er landets største reindriftskommune med flest sysselsatte i reindriften i forhold til andre reindriftsområder. Det er 213 siidaandeler i reindriften i Vest-Finnmark, med 1502 personer i siidaandelene pr. 31.3.23³. Siidaandelen omfatter flere familier som oftest er slekt, og har en valgt leder. Ikke alle er bosatt i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune, men er tilknyttet reindrifta som utøves i kommunen.

I følge Totalregnskapet for reindriftsnæringen⁴ var det 443 årsverk i Kautokeino reindrifta i 2022. Vederlag til arbeid og egenkapital var kroner 103 449,- pr årsverk i 2022.

---

³ [Ressursregnskap for reindriftsnæringen 2022-2023 \(landbruksdirektoratet.no\)](https://landbruksdirektoratet.no/ressursregnskap-for-reindriftsnaringen-2022-2023)

⁴ [Microsoft Word - Totalregnskap dokument 2022 \(landbruksdirektoratet.no\)](https://landbruksdirektoratet.no/microsoft-word-totalregnskap-dokument-2022)

Meahcásteapmi / Samisk utmarksbruk

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er i hovedsak et åpent, ubebygd viddelandskap med elver, sjøer, myrer og fjell. Kautokeinobefolkningen bruker utmarka gjennom hele året til multeplukking, fiske, egen vedhogst og til turgåing. Mange driver jakt/fangst, skjærer sennagress, tar ut trevirke til bygging og emner til duodji.

Begrepet meahcci dekker områder som myrer, fiskevann, elver, fjell og skog, og det brukes for å beskrive områder utenfor bebyggelse, der naturressurser utnyttes til ulike formål som til eksempel bærplukking (luomemeahcci), fiske (guollemeahcci) og vedhogst (muorrameahcci). Meahcci starter ofte når man beveger seg bort fra synet av hus og bygder, og det er et sted hvor man finner nødvendige ressurser som gress, ved, bær, fisk og vilt.⁵

Elvene og de mange fiskevannene er viktige områder, og innlandsfiske gir næringsinntekt for deler av befolkningen. Giddalodden, eller vårjakt på ender, er en gammel tradisjon i Kautokeino. Jakta har fortsatt en sterk kulturell forankring i den samiske befolkningen.

Meahcásteapmi inkluderer en rekke aktiviteter som bærplukking, jakt, fiske, og sanking av urter, som ikke bare er fritidsaktiviteter, men også en del av den økonomiske virksomheten i samiske samfunn.⁶

---

⁵ Riseth og Solbakken, 2010, Naturbruk i Kautokeino i et kulturhistorisk lys, «Meahcci Báiki»

⁶ Rune Fjellheim (2024) Lokal forvaltning av motorferdsel i Kautokeino, Alta, Karasjok og Tana kommune

4. SOSIAL BÆREKRAFT

Dette kapitlet tar for seg den sosiale bærekraften til bærumssamfunnet og bygger særlig opp under FNs bærekraftsmål 1, 3, 4, 5 og 10.

Sosial bærekraft handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. I den sosiale dimensjonen til FN ligger mål som å utrydde sult og fattigdom, god helse, god utdanning og rettferdig fordeling av goder.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har over tid hatt utfordringer, både nærings- og samfunnsmessig. Det har over tid vært høy arbeidsledighet, en stor andel innbyggere under fattigdomsgrensen og et sårbart næringsliv.

Barn og unges oppvekstvilkår

Forutsetningene for tilhørighet, mestring og deltagelse i samfunnet skapes gjennom hele oppveksten. Trygg og stabil tilknytning til omsorgspersoner og gode voksenmodeller er viktige for at barn og unge skal utvikle følelsen av mestring, selvfølelse og egenverd, noe som legger grunnlag for et godt liv og god helse resten av livet. En rekke aktører er involvert gjennom oppveksten. Kommunal sektor er viktig for barn og unges oppvekst. Velfungerende barnehager, skoler og nærmiljø er viktige, og er med å skape trygge og robuste barn.

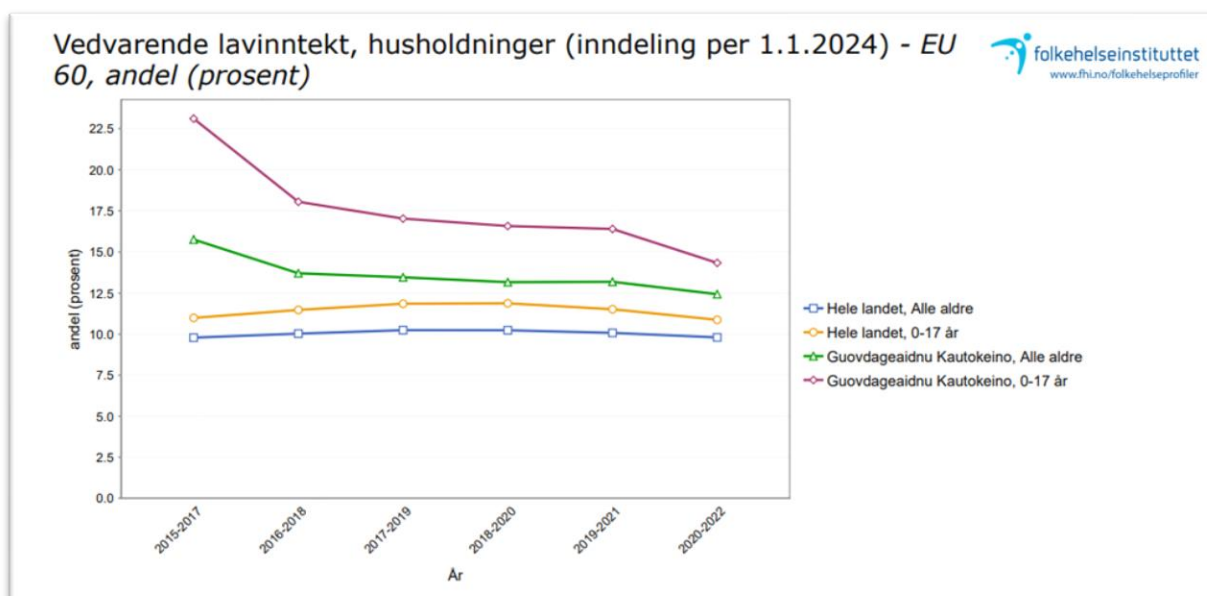
Risikofaktorer for utenforskap kan oppstå ofte tidlig i livet - i barndommen og ungdomstiden. Tidlig innsats, med tiltak som er godt tilpasset barn, unge og familienes behov, er derfor først og fremst en investering i innbyggernes velferd, men må også ses på som en investering som kan spare kommunen for mer inngripende og kostbare tiltak senere.

Mange barn i vedvarende lavinntektsfamilier

Kautokeino har en høy andel av barn som vokser opp i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Det har vært en reduksjon fra 2017 til 2022 fra 22,4% til 14 % barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Dette er fortsatt høyere enn landet som helhet og fylket.

Familieøkonomi har mye å si for barns oppvekst. Sammenliknet med andre barn, har barn i lavinntektsfamilier oftere psykiske og fysiske helseplager, og står i større fare for å falle utenfor. Det er derfor viktig at kommunen er spesielt oppmerksom på lavinntektsfamilier og andre utsatte familier.

Vedvarende lav husholdningsinntekt vil si at den gjennomsnittlige inntekten i en treårsperiode er under 60 prosent av median husholdningsinntekt i Norge. I 2021 var median inntekt etter skatt blant alle privathusholdninger i Norge på 566 000 kroner. (SSB) Median betyr inntekten akkurat på midten når vi sorterer alle inntektene fra lavest til høyest. Altså har halvparten lavere inntekt, og halvparten har høyere. I Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune var medianinntekten 579 000 kroner. Det er imidlertid store forskjeller i medianinntekten blant ulike grupper, og både andelen av befolkningen og andel barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt er høyere i Guovdageaidnu enn i landet som helhet.

Trangboddhet er en levekårsindikator som kan si noe om de økonomiske og materielle forutsetningene for gode levekår. Boligstørrelse kan ha mye å si for enkeltpersoners muligheter til privatliv, avslapping og lek, og er derfor en viktig del av boligstandarden. Tallene for Kautokeino viser høyere andel barn som bor trangt.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi								
Hele landet	18,6	18,7	18,9	19,0	19,0	19,0	18,5	18,3
Guovdageaidnu Kautokeino	28,9	30,0	30,3	30,9	28,1	28,2	27,7	26,3

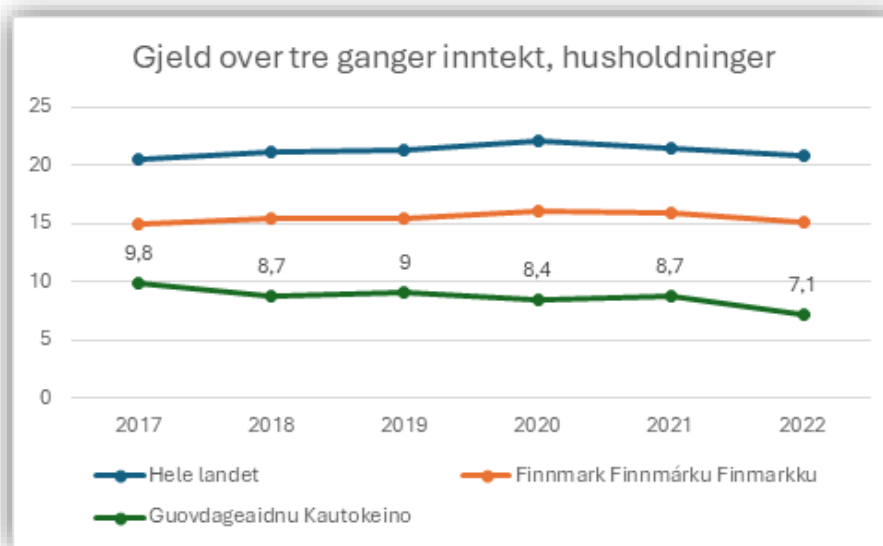
Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Dette kan ha sammenheng med at det er utfordrende å få leid bolig, og det er høye priser på utleie. Det er billigere å leie mindre boliger. Det er også høye boligpriser, noe som er utfordrende for de familiene med lavinntekt. Det er også flere aleneforsørgere enn landsgjennomsnittet, noe som gjør det vanskeligere å få lån. Dette kan gjøre det utfordrende å komme inn på boligmarkedet i Kautokeino.

I undersøkelser gjort i forbindelse med en ny utviklings- og samfunnsanalyse for Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune i 2019 er det imidlertid ikke enighet når det kommer til hvorvidt det er et problem i Kautokeino at man har en større andel av husholdninger med lavinntekt og barn i familier med vedvarende lavinntekt. Intervjuene gjort i forbindelse med samfunnsanalysen viser to grupperinger angående fattigdom i Kautokeino. En gruppe bekrefter eksistensen av fattigdom, mens andre hevder at de klarer seg bra økonomisk gjennom husholdsøkonomi og bytteøkonomi. Noen signaliserer også at trangboddhet kan være et kulturelt valg, fordi man ønsker å bo med storfamilien. Dette er også støttet av tidligere forskning⁷ som påpeker at innbyggerne i Kautokeino generelt ikke føler seg økonomisk dårlig stilte til tross for begrensede inntekter. De kan berges (birget) bl.a. fordi de har en birgejuvmi som omfatter en allsidig utmarksbruk / meahcceávkástallan. Det er behov for mer kunnskap om dette slik at man kan sette inn målrettede tiltak.

Det er en mye lavere andel av husholdningene i Kautokeino som har gjeld over tre ganger av inntekten enn i landet og Finnmark for øvrig.

Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

⁷ Riseth, Jan Å. m.fl. (2010): Fastboendes bruk av meahcci i Kautokeino kommune og konsekvenser ved etablering av naturvernområder. Utredning 1/2010. Sámi Allaskuvla. Kautokeino <http://meahcci.info/utmarkkauto2010.pdf>

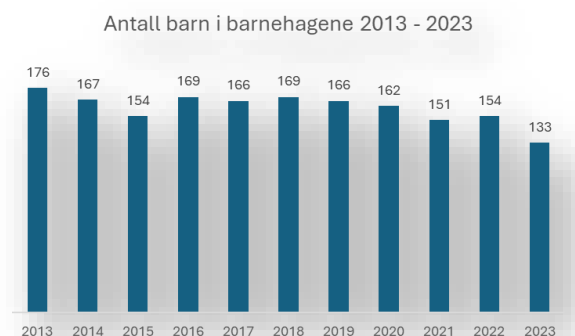
God barnehagedekning og oppfyller pedagognormen

Barnehagen er den arenaen etter familien som antakelig er viktigst for barna med tanke på sosialisering, lek og utvikling. Barnehage kan bidra positivt i utviklingen til barn.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunes barnehager skal ha stort fokus på samisk språk, identitet og kultur. Barnehagene skal jobbe for at alle barn, uavhengig av hjemmespråk utvikler et godt ordforråd og språkforståelse i samspill med andre barn.

Kautokeino har god barnehagedekning, og små barnehager med oversiktlige barnegrupper.. Barnehagene har store uteområder med nær tilgang til naturen. Barnehagene i Kautokeino har ingen data på foreldretilfredshet, da det ifølge kommunen har vært vanskelig å foreldre til å delta i nasjonal foreldreundersøkelse.

Barnehagene har få klager knyttet til trivsel.

I barnehagefakta.no finner man nøkkeltall for barnehager i Guovdageaidnu – Kautokeino. Leke- og oppholdsareal per barn i 2023 er på 9,5 m² mot det nasjonale gjennomsnittet på 5,9 m². Det er 4,7 barn per ansatt, mot det nasjonale gjennomsnittet på 5,7 barn per ansatt. Andelen barnehager som oppfyller pedagognormen er i 2023 på 100 %, noe som er langt høyere enn det nasjonale gjennomsnittet. Andelen ansatte med utdanning som barnehagelærer er 50%, noe som høyere enn landsgjennomsnittet på 41%. Andelen ansatte med utdanning som barne- og ungdomsarbeider eller annen fagarbeiderutdanning er imidlertid lavere enn landsgjennomsnittet, med 11% mot gjennomsnittet på 23%. 5,6 % av de ansatte har imidlertid annen pedagogisk utdanning og 11,1% har annen fagarbeiderutdanning. 22% av de ansatte har annen bakgrunn.⁸

Det er i perioder høyt sykefravær i barnehagene, noe som fører til at man i perioder har mangel på pedagogisk personell. Det har også vært utfordrende å rekruttere både pedagogisk og annet personell til Máze mánáidgárdi. Kommunen har utfordringer med å rekruttere menn til barnehagene.

Mangel på pedagogisk personell gjør det mer utfordrende å avdekke og følge opp barn med spesielle behov, samt iverksette tidlig innsats for barn som for eksempel har språkvansker som artikulasjon, manglende ordforråd, begrepsforståelse etc. Tidlig innsats forebygger større hjelpebehov når barnet begynner på skolen. Det er viktig å gi

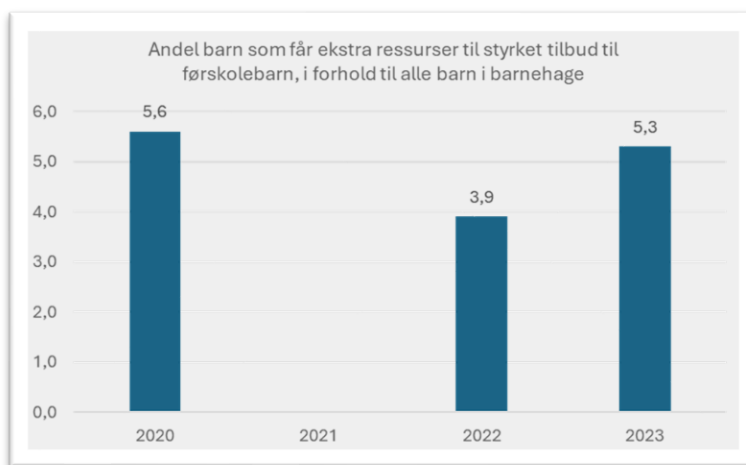
⁸ [Barnehager i Guovdageaidnu - Kautokeino kommune - Barnehagefakta.no](https://barnehagefakta.no)

god og tidlig støtte til barn, og barnehagen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og fange opp barn med behov for tilrettelegging.

Førskolebarn har rett til spesialpedagogisk hjelp når de har behov for det.

Kommunen har en ambulerende spesialpedagog som er rundt i de ulike barnehagene som har behov for det. Kautokeino har en forholdsvis lav andel barn i barnehager som får ekstra ressurser².

Dette er lavere enn landsgjennomsnittet og fylket.

Kilde: SSB tabell 12376

Barnehagesektoren vil være i kontinuerlig omstilling framover

Barnetallet vil falle i årene som kommer med konsekvenser på inntektssida. Dette betyr at barnehagesektoren i Kautokeino vil være i en kontinuerlig omstilling i årene framover. Man skal ha gode barnehager med tilstrekkelig bemanning for å bidra til en god og trygg oppvekst for barna. Bemannings- og pedagognormen skal bidra til sikre god oppfølging av alle barn. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har ut ifra dagens status et godt handlingsrom for å håndtere omstillingen knyttet til et lavere barnetall. Dagens status knyttet til både bemanning og areal tilsier at det er rom for å endre barnehagestrukturen.

Grunnskolen

Gode skoler har stor betydning for samfunnet. Tiltak som settes inn i skolen er befolkningsretta, noe som betyr at innsatsen i skolen når hele befolkninga. Det er 2 grunnskoler i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune, Guovdageainnu skuvla og Máze skuvla.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune tilbyr i tillegg fjernundervisning og hospitering/ språksamlinger i nordsamisk organisert ved et ressurscenter for fjernundervisning ved Máze skuvla. I skoleåret 2023/2024 hadde man 1 årsverk i fjernundervisning fordelt på 4 lærere. Det var totalt 38 fjernundervisningselever fra 25 forskjellige skoler.

Ifølge tilstandsrapporten for grunnskolen i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune 2021/ 2022, har grunnskolen i kommunen har fortsatt rimelig god ressurstilgang, og kommer godt ut i forhold til lærertetthet og gruppestørrelse. Tallene viser at det kun er 0,2 flere elever på småskoletrinn enn ungdomstrinn.

Grunnskolepoeng viser resultatet av opplæringen og er på den måten en god indikator på hvor grunnskolen i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune ligger sett i forhold til gjennomsnittet for landet og fylket. Skoleåret 2020/21 var Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune 0,8 % under lands gjennomsnittet, for skoleåret 2021/22 ligger kommunen 1,1% over landsgjennomsnittet og for skoleåret 2022/23 så ligger kommunen 0,5 % over landsgjennomsnittet.

Det har vært en økning i antallet elever på barnetrinnet som skårer på lavere mestringsnivå i de nasjonale prøvene, noe som er bekymringsfullt. Når det gjelder laveste mestringsnivå i regning for 5. trinn så er dette langt høyere enn for fylket og landet som helhet. Dette kan skyldes mangel på kvalifiserte lærere, mangel på samiske læremidler og dårlig undervisningslokaler. Når det gjelder leseferdigheter, så foreligger det ikke tall på grunn av regler for offentliggjøring.

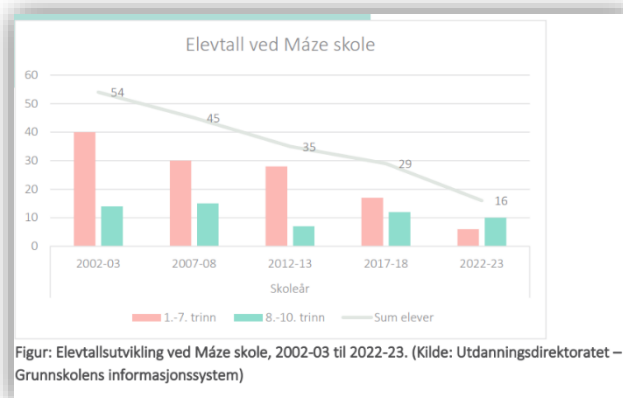
Andelen elever med vedtak om spesialundervisning er litt høyere enn landsgjennomsnittet.

Det samiske perspektivet innenfor skole er lovfestet gjennom opplæringsloven. Alle elever i grunnskolealder som bor i språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en språkutviklingskommune. Disse elevene skal ha opplæring i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk, jf. opplæringsforskriften § 1-2 første ledd. Elevene i kommunen er i et skolemiljø hvor så godt som all undervisning foregår på samisk og hvor undervisningskonteksten er samisk. De fleste elevene på skolene har samisk som førstespråk.

Det er en stor utfordring med skolene som følger det samiske læreplanverket at det mangler læremidler på samisk. Det er ikke lærebøker i alle fag på alle trinn. Utfordringen er størst på de høyeste klassetrinnene, og hvor bruk av norske lærebøker blir alternative alternativ. Det finnes også få digitale læremidler på samisk. Læremiddelsituasjonen utfordrer muligheten til å gi en fullgod opplæring på samisk. Kommunen som skoleeier skal sørge for at alle skoler har tilgang på nødvendige læremidler for å kunne oppfylle kompetansemålene i faget, men kommunene har ikke plikt til å utarbeide nye læremidler.

Stor nedgang i elevtallet ved Máze skuvla

Skolen i Máze er en 1-10 skole med elever både på barne- og ungdomstrinnet. I likhet med de fleste distriktsskoler i landet har elevtallet ved Máze skole blitt betydelig redusert de siste 10-årene.

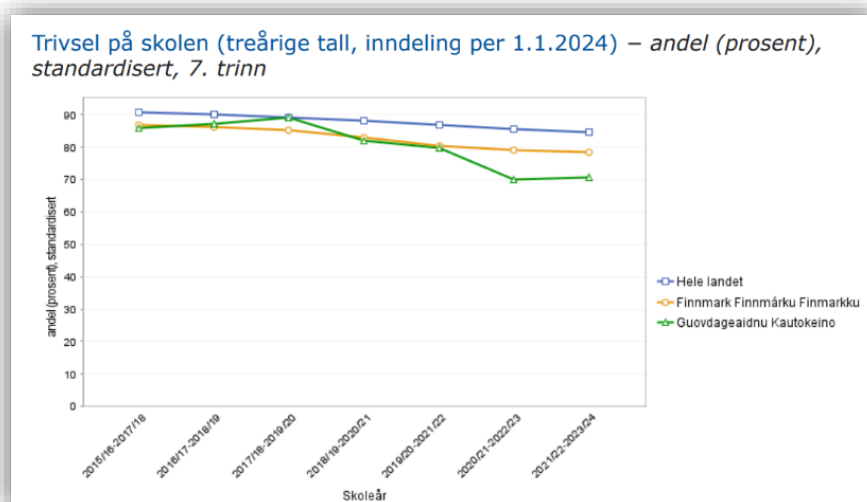

Tall fra Utdanningsdirektoratet viser at elevtallet har gått fra 54 elever i skoleåret 2002-03 til 16 elever i 2022-23.

Trivselen på skolene synker

Trivsel på skolen er en av faktorene som påvirker elevenes motivasjon for å lære, og dermed deres evne til å mestre de utfordringene skolehverdagen gir. Trivsel kan på lengre sikt ha betydning for frafallet blant elever på videregående utdanning.

For skoleåret 2023/2024 svarer 71% av elevene at de trives på skolen, i følge tall fra kommunehelsa statistikkbank⁹. Dette er langt lavere enn landsgjennomsnittet og lavere enn i fylket for øvrig. Trivselen på skolen er blitt redusert de siste årene. Dette kan ha sammenheng med at Guovdageainnu skuvla har hatt midlertidige lokaler i påvente av nytt skolebygg. Nytt skolebygg ble tatt i bruk våren 2023.

⁹ Kommunehelsa statistikkbank

Mobbing er et alvorlig problem som rammer mange unge. For Kautokeino ser vi at andelen på 7. trinn i skoleårene 2021/22 – 2023/24 som rapporterer at de har opplevd mobbing er på 12,1 %, noe som er høyere enn landsgjennomsnittet og fylket for øvrig¹⁰.

Fornøyde med lokalmiljøet, men mangler møteplasser

Trygge og sunne lokalmiljøer er særlig viktig for barn og unges velferd, fordi de som regel bruker lokalmiljøet i større grad og på en annen måte enn foreldre og andre voksne. De fleste ungdommer i kommunen er fornøyde med lokalmiljøet sitt, men er mindre fornøyd med møteplasser for ungdom.

Ungdata undersøkelsen for Guovdageaidnu fra 2021 viser et fall i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og en økning i skjermtid og søvnproblemer. Undersøkelsen viser ikke en økning i egentreningen.

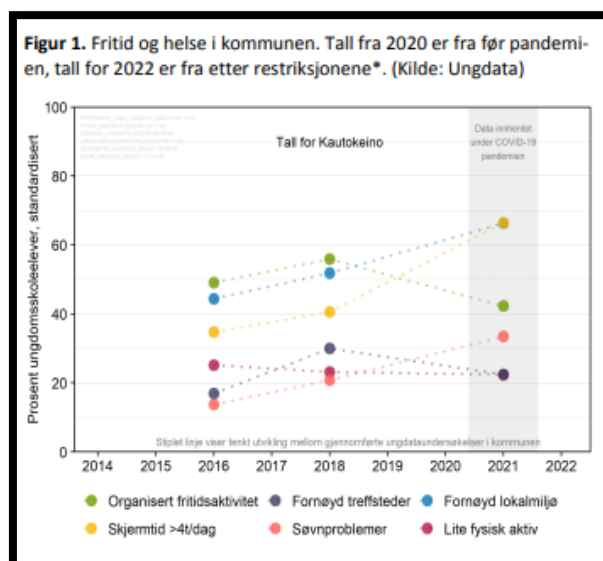
Oppvekstprofilen for Guovdageaidnu viser at 41% av ungdommene på 17 år trener sjeldnere enn ukentlig, noe som er en betydelig lavere andel enn i fylket og landet som helhet. Enn større andel av ungdommene har også overvekt og fedme. Tallene for 2021 viser likevel at en høy andel er fornøyd med helse og har høy tilfredshet med lovet og lav andel som rapporterer om psykiske plager. 18,5 % av ungdommene i ungdata undersøkelsen fra 2021 oppgir å ha vært beruset, noe som er høyere enn landsgjennomsnittet på 12,7%.

I Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunes innbyggerundersøkelse fra 2023 ble mangelen på fritidsaktiviteter og treningsmuligheter påpekt av mange innbyggere. I workshopen for ungdom våren 2024 har mange unge gitt innspill på at man ønsker muligheten for gratis trening på treningssenter.

Kommunen har en sentral rolle i å sørge for at det er gode og rimelige fritidstilbud og møteplasser i lokalsamfunnet for barn og unge, og legge til rette for at frivilligheten får drive og utvikle gode tilbud til denne målgruppen.

Nedgang i andel barn med barnevernstiltak

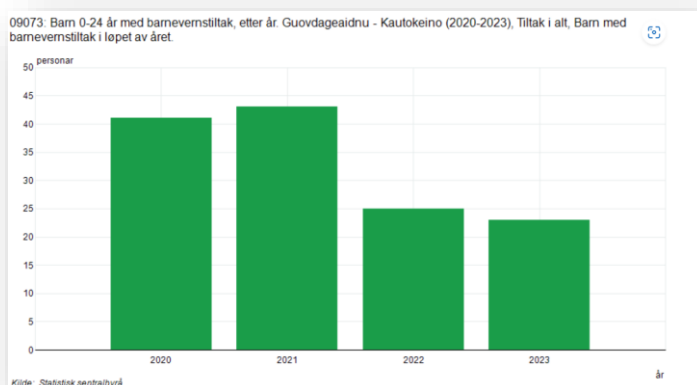
Barnevernet hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg. Mange av barna som mottar tiltak fra barnevernet har en vanskelig barndom og dette preger livene deres videre. Unge

¹⁰ [Kommunehelse \(fhi.no\)](https://kommune.helse.no/)

voksne med erfaring fra barnevernet har en høyere risiko for marginalisering på en rekke livsområder.

Det er en nedgang de siste årene på antall barn med barnevernstiltak fra 43 barn i 2021, til 23 barn i 2023.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunes oppvekstprofil gir et godt øyeblikksbilde av oppvekstvilkårene i kommunen¹¹:

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Oppvekstbarometer for Guovdageaidnu Kautokeino
Befolkning	1 Andel barn, 0-17 år	21,1	18,8	20,3	prosent	
	2 Innvand. og norskf. med innv.foreldre	3,2	15,5	21,0	prosent	
Livsvilkår	3 Barn i fam. m/vedvarende lav inntekt	14	8,8	11	prosent	
	4 Barn i familier som mottar sosialhjelp	5,8	7,4	6,3	prosent	
	5 Bor trangt, 0-17 år	26	21	18	prosent	
	6 Barn med barnevernstiltak, 0-17 år	3,9	4,6	3,5	prosent	
	7 Unge som står utenfor, 15-24 år	8,8	7,8	7,6	prosent (a,k)	
	8 Mottakere av uførepensjon, 18-29 år	-	2,2	2,2	prosent (a,k)	
	9 Bemanning i barnehage, oppfylt	100	48	63	prosent	
	10 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.	-	27	24	prosent (k)	
Barnehage og skole	11 Laveste mestringsnivå i regning, 5. tr.	54	30	26	prosent (k)	
	12 Trives på skolen, 7. trinn	71	79	85	prosent (k)	
	13 Mobbes på skolen, 7. trinn	12	9	8,4	prosent (k)	
	14 Gjennomsnittlig grunnskolepoeng	43,3	41,9	43,0	poeng (k)	
	15 Gjennomføring i vdg. opplæring	72	70	80	prosent (k)	
Fritid og nærmiljø	16 Fornøyd med treffsteder, 2021	22	46	46	prosent (a,k)	
	17 Med i fritidsorganisasjon, 2021	42	56	60	prosent (a,k)	
	18 Fortrolig venn, 2021	87,2	85,7	88,1	prosent (a,k)	
	19 Ensomhet, 2021	29	29	25	prosent (a,k)	
	20 Regelbrudd, Ungd. 2021	17	12	8,6	prosent (a,k)	
	21 Skjermtid over 4 timer, 2021	66	57	49	prosent (a,k)	
Helse og helsestøtte	22 Fornøyd med helse, 2021	70	64	68	prosent (a,k)	
	23 Høy tilfreds. med livet, Ungd. 2021	60	52	49	prosent (a,k)	
	24 Psykiske plager, 2021	7,8	17	17	prosent (a,k)	
	25 Psykiske sympt./lidelser, 15-24 år	108	189	176	per 1000 (a,k)	
	26 Søvnproblemer, 2021	34	33	31	prosent (a,k)	
	27 Har brukt cannabis, 2021	-	1,8	3,1	prosent (a,k)	
	28 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	41	34	28	prosent (k)	
	29 Overvekt og fedme, 17 år	36	31	22	prosent (k)	
	30 Alkohol, har vært beruset, 2021	18,5	13,3	12,7	prosent (a,k)	

¹¹ Last ned oppvekstprofil for kommuner og bydeler - FHI

Kultur

Kautokeino har et levende kulturliv. Samisk kultur, identitet og levesett er sentralt i samfunnslivet og det samiske er en viktig bærebjelke for kommunen. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune som det kulturelle hovedsenteret i det nordsamiske området ønsker å være en foregangskommune når det gjelder satsning på samisk kunst og kultur.

Guovdageainnu suohkan – Kautokeino er i 2022 rangert som nummer 23 blant Norges kommuner i Norsk kulturindeks¹². Norsk kulturindeks er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner og fylker. Målsetningen med Norsk kulturindeks er å beskrive det faktiske kulturtilbudet og den faktiske kulturbruken i et gitt område.

	Poeng	Plassering
Kunstnere	57	3
Kulturarbeidere	38	10
Museum	10	92
Kulturarrangement	20	57
Kino	0	288
Bibliotek	13	324
Scenekunst	57	2
Kultur for barn	17	302
Sentrale tildelinger	3	184
Frivillighet	20	98

Kommunen scorer svært høyt på kategoriene scenekunst, kunstnere og kulturarbeidere.

Kommunen scorer lavt på bibliotek, kino og kultur for barn.

I innbyggerundersøkelsen for 2023 var det mange innbyggere som trakk fram mangler ved kulturskoletilbudet i kommunen.

Deltakelse i utdanning og arbeid

Deltakelse i arbeidslivet er avgjørende for å redusere ulikhet og bekjempe fattigdom. Det å stå utenfor utdanning og arbeid vil ofte innebære også lavere deltakelse på andre samfunnsområder. Manglende tilknytning til arbeidslivet medfører gjerne utfordrende økonomiske forhold for den enkelte og kan forsterke andre utfordringer.

Kommunesektoren har en unik posisjon til å forebygge og forhindre utenforskap. Kommunen er til stede der folk bor og lever sine liv. Gjennom sin tilstedeværelse og sitt tjenesteapparat kommer kommunen i kontakt med innbyggere som av ulike årsaker står i fare for å falle utenfor. En viktig forutsetning for å lykkes er at det er politisk vilje til å investere i innsats over tid og at lokalpolitikkerne tar eierskap til arbeidet.

¹² [Norsk kulturindeks](#)

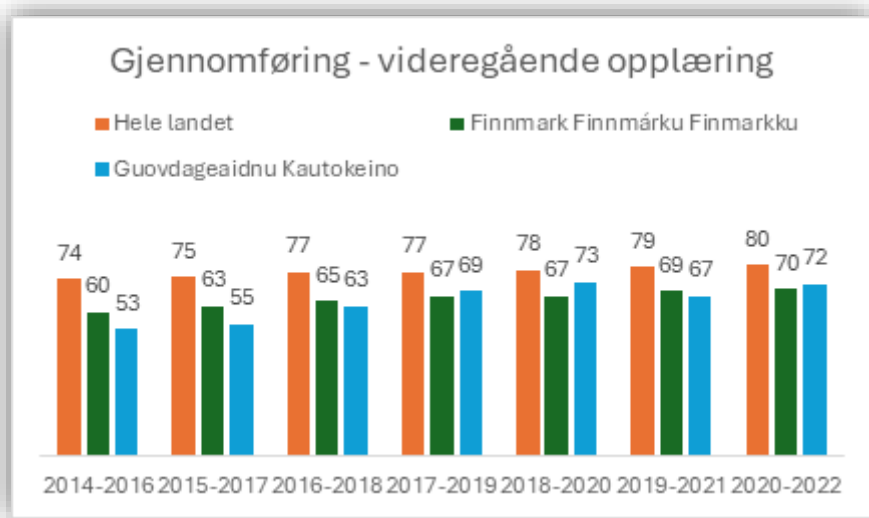
Utenforskap betegner mennesker eller grupper som står på utsiden av fellesskapet. Det kan være personer som står utenfor skole- og arbeidsliv og som har et svært begrenset sosialt nettverk eller som ikke opplever tilhørighet til samfunnet. De mest utbredte årsakene til utenforskap er psykiske helseproblemer, ensomhet, rus- og alkoholproblemer, fattigdom, omsorgssvikt, frafall i videregående opplæring, langvarig sykefravær, nedsatt funksjonsevne, mobbing, manglende integrering og arbeidsledighet.

Alle kan oppleve vanskelige situasjoner i livet, som sykdom eller arbeidsledighet. Samfunnsutfordringen er når disse utfordringene følger strukturelle mønstre. Hvis sosiale problemer vokser – og særlig hvis de konsentreres i bestemte befolkningsgrupper eller geografiske områder – vil de kunne forsterke hverandre, bite seg fast og i verste fall overføres til stadig nye generasjoner.

Personer med lav utdanning og manglende kompetanse er overrepresentert blant de som står utenfor arbeid eller utdanning og som heller ikke mottar alderspensjon. Kompetanse ser ut til å bli stadig viktigere for deltakelse i arbeidslivet, og det har det blitt et sterkere skille mellom de som har fullført videregående utdanning og de som ikke har det.

Gjennomføringen i videregående opplæring øker

Kautokeino har hatt en økning i gjennomføring i videregående opplæring siden 2014-2016, da man hadde en gjennomføring på 53% til en gjennomføringsprosent på 72% i 2020-2022. Man ligger nå over gjennomsnittet for Finnmark.

Kilde: Kommune helsa statistikkbank

Gapet til landsgjennomsnittet er adskillig mindre enn tidligere. Det har vært en særskilt satsning på Samisk videregående skole og reindriftsskole for å følge opp elevene for å unngå frafall. Det er også en sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og

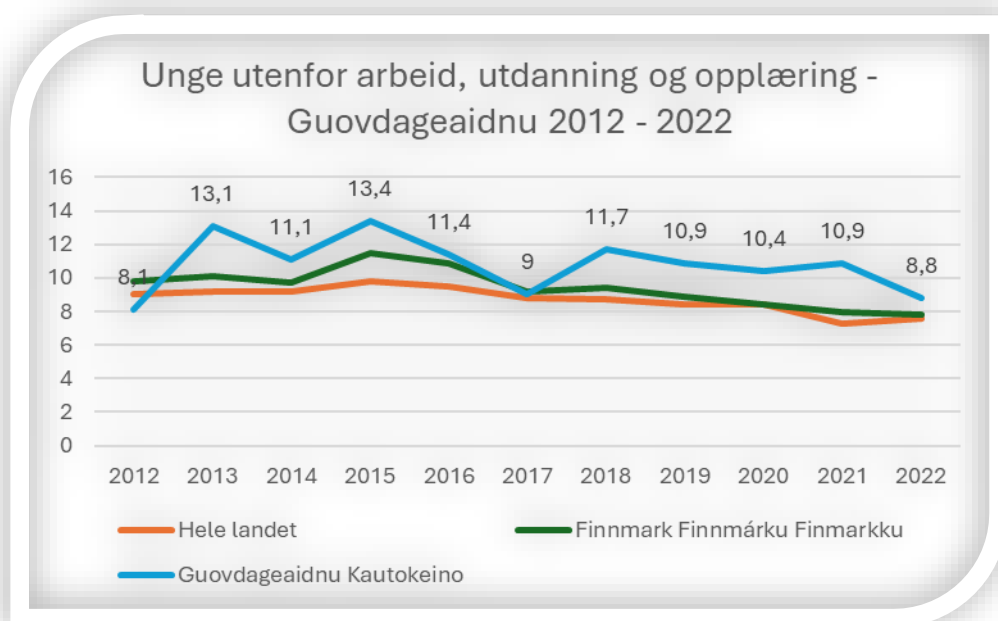
elevenes gjennomføring av videregående skole. Disse tallene er delvis anonymisert for Kautokeinos vedkommende, slik at man ikke fullt ut kan se sammenhengen mellom foreldrenes utdanning og elevenes gjennomføring.

Nedgang i ungt utenforskap

Ungt utenforskap er en utfordring. Når barn og unge sliter med å fullføre skole og utdanning, gir det store ringvirkninger for individ og samfunn.

NEET (Not in Employment, Education or Training) er et statistisk måltall som viser hvor mange unge i alderen 15-29 år som på måletidspunktet verken var i arbeid, utdanning eller deltok på arbeidsmarkedstiltak. NEET er en svært sammensatt gruppe og kan bestå av personer som har tatt et friår fra utdanningsløpet, arbeidsledige, personer med helseutfordringer og personer som er hjemmeværende og forsørget av andre. De fleste i NEET-gruppa finnes ikke i noen registre for arbeid, utdanning eller hos NAV, og det er derfor lite kunnskap om disse.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har hatt en nedadgående andel av NEET de siste årene. I 2022 var 8.8 % av befolkningen i aldersgruppen utenfor arbeid, utdanning og opplæring. Landsgjennomsnittet var på 7.6 %.

Kilde: Kommunehelse statistikkbank

Befolkningens helse

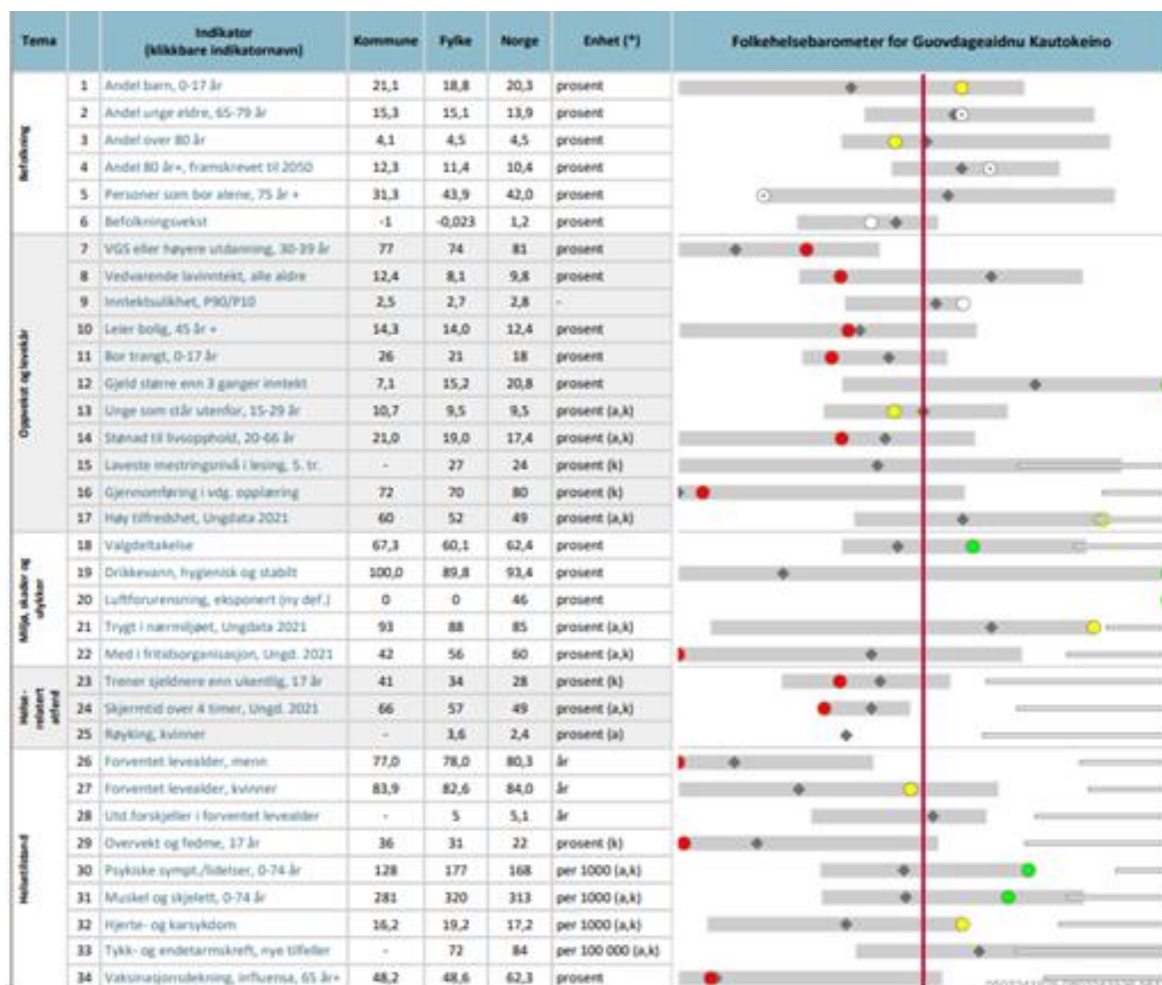
Livskvalitet, trivsel, tilhørighet og god helse er avgjørende for et sosialt bærekraftig lokalsamfunn. En frisk befolkning som deltar i jobb og fritidsaktiviteter er en av kommunens viktigste ressurser. Å sikre dette er en viktig del av kommunens folkehelsearbeid.

Folkehelse handler også om de økonomiske, fysiske, psykiske og miljømessige forholdene som påvirker helsetilstanden. Folkehelsearbeid handler om å bygge et samfunn som gjør det lett for hver enkelt innbygger å ta vare på sin egen helse. Folkehelsearbeid er alt forebyggende arbeid vi gjør i alle kommunale tjenester og i samfunnsplanlegginga. Det er to hovedmål for folkehelsearbeidet:

- Bedre helsetilstanden
- Utjevne sosiale ulikheter

Det er store folkehelseutfordringer i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune, og det er påkrevd med et stort fokus på folkehelse og forebygging.

Folkehelseprofilen til Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune gir et godt øyeblikksbilde over befolkningens helse og faktorer som påvirker den.

Folkehelseindikatorer, fremtidens folkehelseutfordringer, og bruk av helse- og omsorgstjenester i Kautokeino

Kilder: FHI, kommunedata, Ungdata 2024, Ungdata junior 2024

Folkehelseindikatorer

Befolkning

- Andel unge eldre (65-79 år) er høyere enn i landet som helhet
- Andel barn er noe høyere enn landet som helhet
- Personer som bor alene 75+ er lavere enn i landet som helhet
- Andel 80+ i 2050 vil bli høyere enn i landet som helhet

Oppvekst og levekår

- Andel mellom 30-39 år som tar høyere utdanning er lavere enn landet som helhet, spesielt blant menn
- Andel som gjennomfører videregående opplæring er lavere enn landet som helhet, spesielt blant menn
- Andel unge mellom 15-29 år som står utenfor er høyere enn landet som helhet
- Andel unge som føler tilfredshet med livet er høyere enn landet som helhet
- Andel som bor i husholdning med lav inntekt er høyere enn landet som helhet.

Miljø, skader og ulykker

- Valgdeltakelsen er høyere enn i landet for øvrig
- Andelen ungdomsskoleelever som opplever at det er trygt å ferdes i nærområdet på kveldstid, er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået.
- 56% av ungdomsskoleelever er med i en fritidsorganisasjon

Helserelatert atferd

- Andelen 17-åringer som oppgir at de trener sjeldnere enn ukentlig er høyere enn i landet som helhet
- En høyere andel av ungdommer på VGS har vært beruset i løpet av det siste året enn ellers i landet
- 19% av ungdomsskoleelever oppgir å ha vært beruset på alkohol det siste året, dette er høyere enn ellers i landet.
- En lavere andel av ungdomsskoleelever angir å ha brukt hasj enn ellers i landet

Helsetilstand

- Gjennomsnittlig levealder for menn er 77 år. Dette er 3,3 år kortere enn gjennomsnittlig levealder for menn i Norge

- For kvinner er forventet levealder 83,9 år. Dette er omtrent det samme som for kvinner i Norge.
- Det er større grad av overvekt og fedme blant 17 åringer enn i landet som helhet
- En lavere andel av befolkningen oppgir psykiske symptomer/lidelser enn i landet som helhet
- Det er mindre forekomst av hjerte/karsykdom enn i landet som helhet
- Det er økt forekomst av diabetes enn i landet som helhet
- Barnevaksinasjonsprogrammet har god oppslutning
- Vaksinasjonsdekningen blant voksen befolkning er lavere enn i landet som helhet

Fremtidens utfordringer for folkehelsen

1. Økt antall eldre er den største utfordringen

Flere eldre betyr en økt andel av befolkningen som lever med kroniske sykdommer. Dette viser seg som en framskrevet økning i sykkelighet, men også dødelighet.

2. Slutt på en stadig friskere befolkning

Mellom 1990 og 2019 har befolkningen stadig har fått bedre helse. Dette henger blant annet sammen med bedre behandling av sykdommer som er viktige årsaker til død, som hjerte- og karsykdommer, og endringer i risikofaktorer. Framover er det imidlertid framskrevet at denne positive utviklingen ikke vil fortsette. Dette skyldes i all hovedsak at vi blir flere eldre.

3. Sykdommer hos de i arbeidsfør alder

I dag er ikke-smittsomme sykdommer de viktigste årsakene til sykdomsbyrde og død i befolkningen i Norge.

- Hjerte- og karsykdommer vil stå for færre dødsfall.
- Kreft, nevrologiske sykdommer, kroniske luftveissykdommer, fordøyelsessykdommer og diabetes og nyresykdommer vil stå for flere dødsfall. Det skyldes hovedsakelig at disse sykdommene er viktige dødsårsaker i høy alder.
- Sykdomsbyrden fra sykdommer som først og fremst gir ikke-dødelig helsetap, som muskel- og skjelettplager og psykiske lidelser, er framskrevet å holde seg relativt stabil.

Både psykiske lidelser og muskel- og skjelettlidelser er viktige årsaker til at folk oppsøker helsetjenesten, samt for sykefravær og arbeidsuførhet. Aldringen av befolkningen i framtida vil også føre til at en mindre andel av befolkningen er i arbeidsfør alder. Derfor blir det viktig å fokusere på slike sykdommer som hindrer arbeidsdeltakelse.

3. Bruk av helse- og omsorgstjenester i fremtiden

Vi bruker mest helsetjenester i siste del av livet, og når det blir flere eldre i befolkningen, vil det få stor betydning. Når vi ser på bruken av offentlige helsetjenester i befolkningen, er dette de viktigste resultatene:

Det er gruppen over 70 år som har flest allmennlegebesøk, polikliniske konsultasjoner og innleggelser på sykehus. Framskrivingene viser en økning av personer i denne gruppen, og dermed at bruken av helsetjenestene hos de over 70 vil øke fram mot 2040

Økningen er størst for besøk hos allmennlege, det vil skje en nær dobling av antall besøk hos fastlegene.

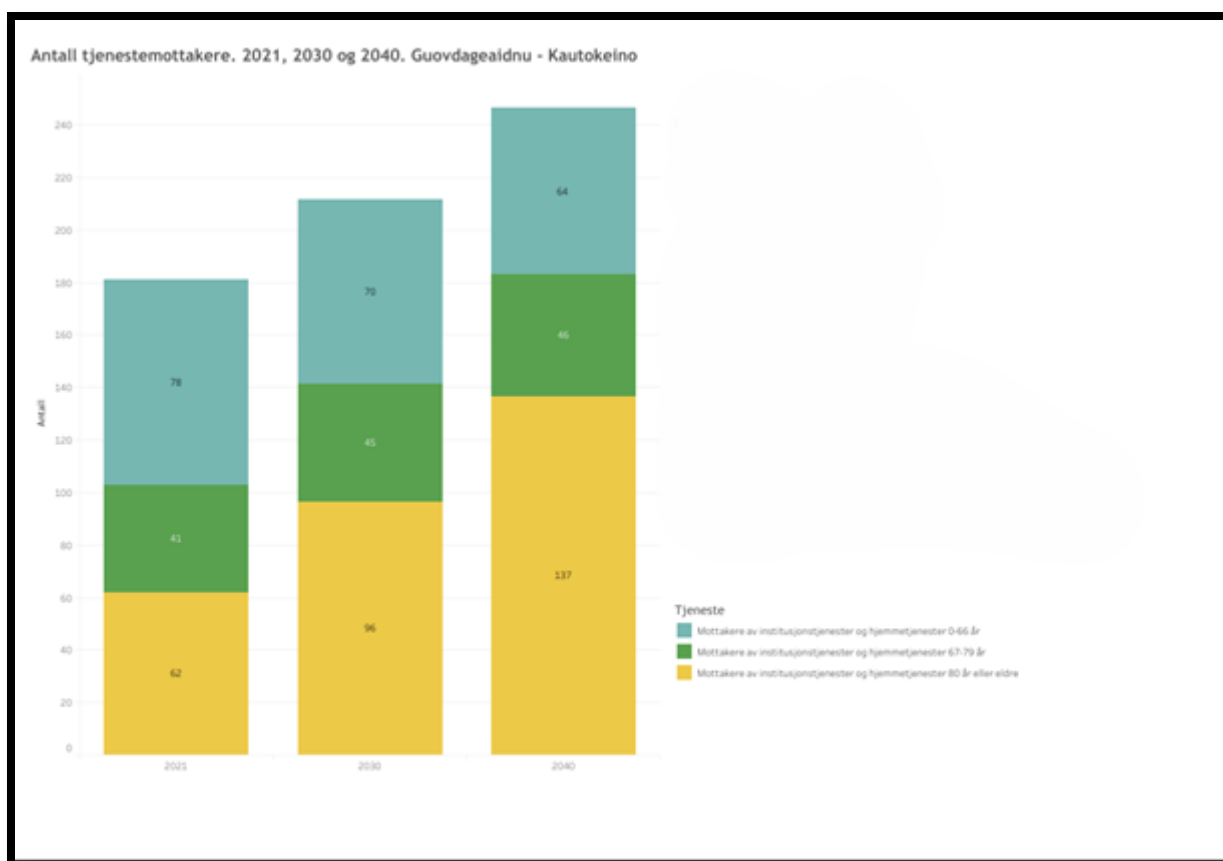
Framskrivingen tilsier også en betydelig økning i antall mottakere av pleie- og omsorgstjenester i årene framover.

Økning i andelen eldre utfordrer helse- og omsorgstjenestene

Antall eldre vil øke i tida som kommer. Det ligger an til en dobling av antall personer over 80 år i løpet av en tiårsperiode (fra 175 i 2022 til 364 personer i 2035). Det har innvirkning på hvordan Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune bør planlegge samfunnsutviklinga generelt, og for dimensjonering av eldreomsorgen spesielt. Mulige tiltak er å øke kapasitet og ressurstilgang, øke produktivitet gjennom organiseringstiltak, satse på teknologisk innovasjon, samt å akseptere et lavere innsatsnivå

Aldringen i befolkningen vil bety en enda større forsørgerbyrde for pårørende og kommunen som tjenesteleverandør. Kommunale helse- og omsorgstjenester koster kommunene mer for hvert år, flere eldre i befolkningen gjør at behovet for kommunale helse- og særlig omsorgstjenester vil øke. Dette, sett i sammenheng med at antall pårørende for hver eldre samtidig synker drastisk, gjør det lite realistisk at pårørende kan ta omsorgsoppgaver det offentlige til nå har utført.

Antall mottakere av pleie – og omsorgstjenester vil øke fra 181 mottaker i 2021 til 247 mottakere i 2040. Allerede fra 2023 har søknader om pleie- og omsorgstjenester økt betraktelig, og det kan gi signaler om at den fremskrevne økningen har allerede startet.

Kilde: Tjenestebehov - regjeringen.no

Kommunen vil få flere oppgaver å løse, til tross for at budsjettene ikke tillater flere ressurser til å løse dem. Gapet mellom behov og de tilgjengelige ressursene kommer til å øke framover.

Sentrale ansvarsområder er å sørge for at innbyggerne gis nødvendige tjenester for å mestre sine liv i egne hjem eller i kommunale institusjoner. Videre er det helt sentralt å omstille og utvikle helsetjenestene, for blant annet å håndtere demografiskiftet med stor økning i antall eldre, økende kompleksitet i brukerbehovene og forventet gap mellom tilgang til helsepersonell og individuelle brukerbehov som skal møtes.

Kautokeino har en samisk befolkning. Det er avgjørende at den samiske befolkningen blir møtt av personale med språk- og kulturkompetanse i sitt møte med helse- og omsorgstjenestene. Manglende kompetanse om samisk språk og kultur i kommunene er en utfordring og er til hinder for å nå målet om likeverdig helse- og sosialtjenester til det samiske folk.

Det er utfordringer knyttet til å rekruttere og beholde helsepersonell. Stabiliseringstiltak for helsepersonell på alle nivå bør opprettholdes/videreføres. Enkelte områder hvor det er spesielle rekrutteringsutfordringer bør man vurdere å sette inn nye rekrutteringstiltak. Det er viktig å se på stabilitet over lengre tid. Det å opprettholde tilbud i samfunnet, som

bolig, barnehage, skole og andre fritidstilbud vil være med på å rekruttere og stabilisere helsepersonell.

Mange kommuner har tatt i bruk velferdsteknologi, og det vil i framtida bli en større del av hvordan man yter helse- og omsorgstjenester på. Det er imidlertid ofte ikke tilrettelagt for samisk tekst og tale i teknologien.

Demens

Økt levealder vil i seg selv medføre at flere blir diagnostisert med demens. Demens krever stort omsorgsbehov. Befolkningen i Kautokeino er yngre enn gjennomsnittet i Norge, og har derfor også en lavere andel med demens. Andelen med demens i Kautokeino var i 2020 1,75%. Gjennomsnittet i Norge var 1,88 % i 2020.

Forekomsten av demens forventes å øke i Kautokeino mot 2050, til 5,02 % av befolkningen. [Oversikt over Kautokeino i demenskartet.no](https://www.kautokeino.no/oversikt-over-kautokeino-i-demenskartet.no)

Aldersvennlig samfunn

At vi lever lenger og er friske er en positiv utvikling, men gjør også at vi må tenke nytt om hvordan vi ivaretar en større gruppe eldre, tilrettelegger for gode liv *lenger* og utformer og planlegger lokalsamfunnene våre.

Et aldersvennlig Kautokeino handler om å gjøre samfunnet i stand til å møte utfordringene og mulighetene som ligger i at vi blir flere eldre. Det vil gi ringvirkninger som er gode for alle – både forskning og erfaring viser at det som er bra for eldre som regel er godt for alle.

Å utvikle aldersvennlige lokalsamfunn handler om å legge til rette for at eldre skal kunne bo hjemme så lenge de ønsker, delta i de aktivitetene de er interessert i, kunne være mobile og inkludert i beslutningsprosesser og utvikling, og at de opplever nærmiljøet sitt som tilgjengelig og trygt. For å få til dette må vi jobbe på tvers av nivåer og sektorer.

Eldre som en ressurs i samfunnet

Sametinget har vedtatt en egen eldrestrategi i 2023. Sametinget peker på at eldre samer har ofte spesielle behov knyttet til kultur og språk, og det er viktig å sikre at deres behov blir ivaretatt på en god måte. Dette innebærer blant annet å sikre tilgang til gode og tilpassede helse- og omsorgstjenester for eldre samer som bygger på den enkelte sin identitet og historie, samt å legge til rette for at eldre samer kan bo og leve på en verdig og trygg måte i sine lokalsamfunn. Birget – det å berge seg selv er en grunnleggende verdi for mange samer, også i alderdommen. Det å ta vare på hverandre og å klare seg selv er viktig for mange. Dette forutsetter trygghet og tillit.

Sametinget peker videre på at de eldre har en viktig rolle som ledere og kulturoverførere i sine lokalsamfunn. Eldre har i de fleste urfolkssamfunn en spesiell status som

samfunnets søyler, bærere av vår felles historie og kunnskap og formidlere av urfolkenes verdier og visjoner som folk.

Eldre er en ressurs for samfunnet, og mange har et ønske om å være aktive deltakere og medlemmer av sosiale fellesskap i kommunen også etter at de er blitt pensjonister. Det å ha mulighet til å bidra gir tilhørighet, mening og en bedre livskvalitet.

Generasjonsfellesskap er en viktig del av den samiske kulturen, og de eldre er bærere av tradisjonskunnskap og språk. Sametinget løfter fram de eldre som kunnskapsbærere, som et viktig perspektiv i en tid der verden står overfor store omveltinger, der klimaendringene kan ha store konsekvenser for den måte vi lever på. Urfolks tradisjonelle kunnskaper er viktige nøkler for å både bremse opp og tilpasse seg klimaendringene. Gjennom sine erfaringer har samiske eldre viktig tradisjonskunnskap som må videreføres.

Boliger

Boligen og bomiljøet er viktig for den enkeltes livskvalitet og for muligheten til deltakelse i samfunnet. En stabil bosituasjon er en viktig forutsetning for helse, utdanning og arbeid.

Kautokeino har over tid hatt et utfordrende boligmarked. Det er få boliger til salgs og det er få eller ingen ledige boliger ledige på leiemarkedet. Dette har vært med på å skape økte priser i boligmarkedet. Det er blitt vanskeligere for de med lav inntekt og langvarige økonomiske utfordringer å komme inn på boligmarkedet.

Behovet for sosialboliger er et voksende behov. Vanskeligstilte på boligmarkedet er ikke en bestemt gruppe i samfunnet, men et begrep som brukes om personer og familier som sliter med å få dekket boligbehovene sine. Lav inntekt er en av utfordringene som gjør at noen trenger hjelp til å skaffe eller beholde bolig.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en boligsosial handlingsplan for 2021 – 2025 som skal være sentral i utformingen av boligpolitikken, og som er en plan som omhandler boliger og tiltak for de grupper av befolkningen som har vansker med å skaffe eller beholde en tilfredsstillende bolig på egenhånd.

Det er et nytt krav fra nasjonale myndigheter at boligsosiale hensyn skal inn i alle faser av planleggingen, og at det skal være en kobling til planstrategien og kommuneplanen. Som et grunnlag for planstrategien skal kommunen i 2027 ha en oversikt over behovet for ordinære og tilpassede boliger for vanskeligstilte-

Det er videre et uttalt politisk mål at eldre skal kunne leve gode liv hjemme lengre. Når vi snakker om aldersvennlige boliger, betyr ikke det spesialtilpassede boliger for eldre, men boliger som gjør den mer brukbar og passer for alle aldre.

Den kommunale boligmassen

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune eier boliger, av ulike slag, til ulike formål. Den kommunale boligmassen eies av kommunen og Kautokeino Boligselskap AS. Ifølge Boligsosial handlingsplan 2020 – 2025 har kommunen 33 boliger, og Kautokeino boligselskap har 58 boliger. Det har over lengre tid vært ventelister til disse boligene.

Omsorgsboliger og sykehjemsplasser

Omsorgsboliger er leiligheter eller plasser i bokollektiv med heldøgns bemanning. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har ubemannede omsorgsboliger og bemannede omsorgsboliger.

Kommunen har 10 ubemannede omsorgsboliger som er lokalisert i Guovdageaidnu márkan. Av bemannede omsorgsboliger har kommunen totalt 21 boliger. 4 er lokalisert i Máze ved Maze bo og servicesenter og 6 i Kautokeino tettsted ved bokollektivet og 11 ved Dorvogohti omsorgssenter.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har et sykehjem som er klassifisert som institusjon, denne er plassert på helsesenteret i kommunen. Det er totalt 17 rom hvorav 14 rom blir brukt som ene rom til langtidsplasser, 3 av rommene kan brukes som dobbeltrom, disse blir brukt til intermediær /korttidsplasser og 3 sykestueplasser.

Framskrivningene viser at behovet for heldøgns omsorgsplasser vil øke. Det er gjennomført et analysearbeid i 2020 som viser hvordan den demografiske utviklingen påvirker behovet for heldøgns omsorgsplasser fremover. Det er behov for en videre kartlegging av det framtidige tjenestebehov i helse- og omsorgstjenestene.

Boliger innenfor rusfeltet og psykisk helsefeltet

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har ingen egne boliger til dette formålet. Kommunen har en kommunal akutt døgnplass (KAD) plass ved sykehjemmet.

5. KLIMA- OG MILJØMESSIG BÆREKRAFT

Dette kapittelet tar for seg den klima- og miljømessige bærekraften og bygger særlig opp under FNs bærekraftsmål 11, 13 og 15.

Vi er grunnleggende avhengig av naturen for tilgang til rent vann og god matproduksjon, men måten vi lever på og utvikler vårt samfunn former naturens tilstand og utvikling. Klima- og miljømessig bærekraft handler om at fremtidige generasjoner få overta naturen i minst like god stand som vi overtok den, og at vi holder den menneskelige utviklingen innenfor naturens tålegrense.

En av vår tids største utfordringer er klimaendringer som påvirker jorda globalt. Det må føres en tydelig klimapolitikk for å stoppe klimaendringene, og Norge har i henhold til Parisavtalen forpliktet seg til å redusere klimautslippene med minst 50 prosent og opp mot 55 prosent i 2030 sammenlignet med nivået i 1990. Den globale oppvarmingen påvirker allerede økosystemene og samfunnene i nord.

I 2022 ble verdens land enige om en naturavtale, som et globalt rammeverk for å bevare naturen. Den nye naturavtalen skal følges opp nasjonalt og vil være et viktig verktøy for å stanse tapet av natur globalt. Naturavtalen var en viktig milepæl for urfolk. Avtalen støtter opp om urfolks rettigheter til fortsatt bærekraftig bruk av naturmangfoldet og urfolks mulighet til deltakelse i beslutninger om bevaring og bruk av naturmangfoldet. I tillegg anerkjenner avtalen urfolks rolle i bevaring av naturmangfold og verdien av tradisjonell urfolksskunnskap.

Den tradisjonelle samiske naturbruken er basert på et verdisyn som vektlegger respekt for menneskets totale avhengighet av naturen; man tar det man har behov for og ikke mer, og man forvalter naturgodene også med tanke på kommende generasjoner. Samisk språk, kultur og næringene er bygget på tett tilknytning til naturen og bred kunnskap om områdene der samer har oppholdt seg igjennom generasjoner.¹³

Kommunene i indre Finnmark, har i årtier vært opptatt av å sikre at folk kan fortsette å utnytte ressursene lokalt. Det er en helt sentral del av naturhusholdet og den lokale økonomien i disse kommunene. Denne delen av økonomien har i liten grad vært

---

¹³ [Sametingets forventninger til nasjonal implementering av Naturavtalen \(onacos.no\)](https://onacos.no)

kvantifisert, og fremkommer derfor ikke i form av næringsinntekt. Samtidig er det et faktum at folk i disse kommunene gjerne er selvforsynt med mange lokale varer.¹⁴

Kommunen står overfor store utfordringer som vil kreve stor innsats i møte med tiltakende miljø-, klima- og naturutfordringer. Klimaet i Kautokeino har endret seg betydelig det siste århundret og vil fortsette å endre seg fremover. Klimakrisen henger tett sammen med naturkrisen, med tap av arter og truede økosystemer på land og i vann.

Både klimaendringer og tap av biologisk mangfold representerer grunnleggende, globale utfordringer som påvirker muligheten til å sikre trygge, gode og stabile samfunn i fremtiden. Både FNs klimapanel og FNs naturpanel understreker hvor viktig det er å jobbe samtidig med utslippsreduksjoner, klimatilpasning, bevaring og restaurering av natur og bærekraftig utvikling.

Klimagassutslipp

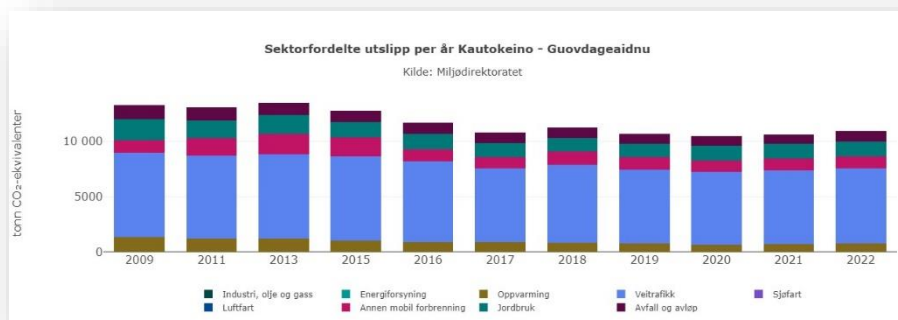
Utslipp av klimagasser driver klimaendringer. Uten å redusere utslippene klarer vi heller ikke bremse klimaendringene og dermed minimere den fysiske klimarisikoen som følger av klimaendringer. Omstillingen til lavutslippssamfunnet krever at klimagassutslippene reduseres kraftig, også i Norge.

Kommunal planlegging er viktig for å redusere utslipp av klimagasser og energiforbruk. Beslutninger om lokalisering, byggemåte og utforming av bebyggelse, infrastruktur og tjenester, kan påvirke utslipp og energiforbruk i lang tid framover. Derfor må vi alt nå ta hensyn til målet om et lavutslippssamfunn i 2050.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har et klimagassutslipp på 3,8 tonn CO₂e pr innbygger. Kommunen har et totalt klimagassutslipp på 10 926 tonn CO₂e i 2022, noe som var en økning på 2,6% fra året før. Det har vært en nedgang i klimagassutslippene siden 2013. Den største delen av klimagassutslippene er veitrafikk, hvor tunge kjøretøy er den største kilden til utslipp. E45 går gjennom kommunen, en stor transportkorridor for tungtransport til og fra Finnmark.

---

¹⁴ Rune Fjellheim (2024) Lokal forvaltning av motorferdsel i Kautokeino, Alta, Karasjok og Tana kommune

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en kommune hvor klimagassopptak er større enn klimagassutslipp. Data som gjelder klimagassopptak er fra 2015, og den totale arealbruken er ikke vesentlig forandret siden den gang. Som Norges største kommune i areal er det mye vann, myr og skog, som bidrar til opptak av klimagasser.

Klimarisikoer og tilpasning til et klima i endring

Dersom vi forblir tilpasset dagens klima, så er vi sårbare. Vi må styrke vår robusthet og tilpasningsevne til forventede klimatiske forholdene for å unngå store utfordringer og kostnader i fremtiden

Denne klimaprofilen, utarbeidet av Norsk Klimaservicesenter, oppsummerer hvilke konkrete utslag klimaendringene kan gi i Kautokeino og andre kommuner i samme fylke, fram mot slutten av århundret:

Profilen er basert på FNs klimapanelers scenario RCP 8.5. Dette er et scenario kjennetegnet av høye klimagassutslipp, uten effektiv politikk for utslippsreduksjon.

Klimaendringenes konsekvenser for samiske næringer og kulturutøvelse

Klimaendring og inngrep i naturen har en negativ effekt på miljøet og livsgrunnlaget for de ulike naturbaserte næringene i kommunen og for samisk kulturutøvelse.

Reindriftsnæringen er en viktig næring i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune. Reindriften er en naturbasert næring og påvirkes direkte av konsekvensene

av klimaendringene. Reindriftsnæringen har de siste årene vært rammet av vanskelige klimatiske forhold, noe som medføre store økonomiske kostnader og stor arbeidsbelastning. Skiftende værforhold medfører større risiko for ulykker. Bruk av tradisjonelle kunnskaper blir mer usikker, og samtidig trues beiteområder av stadige inngrep. Konsekvensene av dette rammer enkeltindivider og samfunn på flere måter. Dette har medført store bekymringer, både fysisk og psykisk, for utøverne og deres familier. Kommunale helsetjenester har varslet om at de fysiske og psykiske påkjenninger i driften er en stor trussel for helsetilstanden til den enkelte reindriftsutøver, men også en helsetrussel for hele familien, der også barn rammes.

Bærekraftig arealbruk

Arealbruk er den største utfordringen for naturmangfoldet i Norge. Kommunene har etter plan- og bygningsloven et stort ansvar for arealbruk som fremmer bærekraftig utvikling.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er landets største kommune i areal. Det meste av arealet i kommunen er avsatt til LNFR-formål, som også sikrer areal til reindrift, landbruk og utmarksnæringer. Sikring av arealer til LNFR-formål er viktige for å oppnå FNs bærekraftsmål. Vår utmark gir oss kortreist, miljøvennlig og sunn mat. Våre vannressurser er rene, og forsyner oss med rent vann. Ren luft bidrar til god helse.

Den tradisjonelle samiske bruken av naturen kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet. Sametinget påpeker at dagens lovverk og miljøforvaltningens praksis ikke har forståelse for, og nødvendige verktøy for ivaretagelse av, samisk bærekraftig bruk. Sametinget peker derfor på at det er behov for nye verktøy i miljøforvaltningen gjennom revidering av lovverk, slik at det bedre anerkjenner samisk bruk og samtidig beskytter naturen for ødeleggende inngrep.¹⁵

Friluftsområder

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har gjennomført [friluftskartlegging](#) i 2018. Friluftsliv er viktig for folkehelse og bolyst. Friluftskartleggingen har vist hva som er viktige friluftsområder for folk i Kautokeino. Kommunens befolkning opplever høsting av utmarksressurser som det viktigste å ta vare på og ønsker å sikre områdene for høsting.

Friluftskartleggingen viser at skuterløypene og barmarksløypene bidrar til større friluftslivaktivitet i kommunen, i den grad at blant annet skiløperne og gående da har større "løypenett" de kan benytte, enn de preparerte etablerte løypene (som i 2018 utgjorde i underkant av 2 mil). I kartleggingen ble det ikke registrert noen form for konflikt mellom friluftslivet og motorferdsel i kartlagte områder.

Motorisert ferdsel i utmark

Motorisert ferdsel i utmark skjer ved mange ulike formål. Motorferdsel kan være nødvendig for å ivareta offentlige oppgaver eller for å drive næringsvirksomhet, for eksempel jordbruk, skogbruk, reindrift og andre utmarksnæringer. Motorferdsel kan også benyttes for å oppleve natur og i forbindelse med ulike fritidsaktiviteter.

Motorferdsel i utmark og vassdrag er som hovedregel forbudt, med unntak av noen nytteformål som er beskrevet i motorferdselloven. Loven gir direkte adgang til nødvendig motorferdsel i jordbruks-, skogbruks- og reindriftsnæring, mens motorferdsel i forbindelse med høsting av naturgoder krever tillatelse. Kommunen kan gi tillatelse til bruk av motorkjøretøy i utmarkshøsting så lenge det er tale om aktivitet i næringsvirksomhet.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en kommune med mange barmarks- og snøskuterløyper, noe som gir befolkningen tilgang til store utmarksområder.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har ca 230 km løyper på barmark, og ca 900 km med scooterløyper.

Kommunen har adgang til å gi dispensasjoner. Når det gis dispensasjoner må hensynet til naturmangfold ivaretas samtidig som tradisjonell bruk av utmark også ivaretas.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en dispensasjonspraksis fra motorferdselloven som er lokalt tilpasset der man legger stor vekt på lokale ferdselsbehov og tradisjoner i sin dispensasjonsbehandling. Årlig er det 1400-1500 dispensasjoner til forskjellige høstingsområder i løpet av året. 35-40 % av disse er på barmark.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har sammen med Alta, Karasjok og Tana kommune i 2024 fått utarbeidet en rapport om lokal forvaltning av motorferdsel i Kautokeino, Alta, Karasjok og Tana kommune. Rapporten er utarbeidet av Rune Fjellheim, og er et grunnlag for søknad om kommunalt forsøk. Kautokeino, Alta, Karasjok og Tana kommune ønsker å danne grunnlaget for et forsøk med lokal forvaltning under loven om forsøk i kommunen, av motorferdsel regulert av motorferdselloven. Kommunene vil belyse både kulturelle, økonomiske og praktiske aspekter ved motorferdsel i sine områder, samt fremme forslag til hvordan lovverket kan tilpasses for å ivareta disse kommunenes særskilte behov i lys av utvalgets forslag.¹⁶

I innbyggerundersøkelsen fra 2023 er befolkningen delt knyttet til spørsmål vedrørende motorisert ferdsel i utmarka. 38% av de som har svart, er enig eller delvis enige i at Kautokeino som en utmarkskommune må akseptere kjørespor ute i naturen, og 40% er uenige eller delvis uenige i dette. 44% av de som har svart er enige eller delvis enige i at

---

¹⁶ [Lokal forvaltning av motorferdsel i Kautokeino Alta Karasjok og Tana kommune.pdf](#)

det er for mye kjørespor etter barmarkskjøretøy, mens 27% er helt eller delvis uenige i dette utsagnet. 34% av de som svarte innbyggerundersøkelsen er helt eller delvis uenige i at kommunen må gi færre dispensasjoner for motorferdsel på barmark, mens 36% er helt eller delvis enige om dette. I innbyggerundersøkelsen kommer det fram at det lokale forhold knyttet til høsting og bruk må ilegges vekt, og at ferdsel langs tradisjonelle ferdselsårer må være mulig.

39% av de som svarte på innbyggerundersøkelse er helt eller delvis uenige i at det er for lite åpne barmarksløyper i kommunen, men 30% er helt eller delvis enige i dette. I innbyggerundersøkelsen kom det fram at en del av innbyggerne mener at en lokalt tilpasset dispensasjonspraksis til lokale utmarkutøvere er mer hensiktsmessig enn flere åpne barmarksløyper. Andre igjen påpeker at det burde kun aksepteres kjøring i barmarksløyper for minst mulig forstyrrelser og minst mulig skade på naturen. Behovet for vedlikehold av løypene ble påpekt, for å unngå at det lages nye kjørespor ved siden av eksisterende spor.

Behov for å fortette bebyggelsen

Kommunen avgjør hvor boliger kan bygges, hvilke tettsteder og bygder skal prioriteres og hvor man kan tillate spredt boligbygging og fritidsboliger. I et bærekraftperspektiv så gir spredt boligbygging større avstander, flere klimagassutslipp, økt ressursbehov og økte kostnader for kommunal tjenesteyting. Infrastruktur (veg, vann, avløp og overvann) koster mye å etablere og vedlikeholde. For å utnytte det eksisterende best mulig, og kutte kostnader for innbyggerne, er det fornuftig arealbruk å fortette bebyggelsen i Máze og Guovdageaidnu márkan. I arealplanleggingen bør det vektlegges nye boligfelt som gir bolyst, der innbyggerne kan nå fram til tjenester, aktiviteter, møteplasser og arbeid. Nye boligfelt bør derfor etableres med ferdig opparbeidete lekeplasser, gang- og sykkelveier tilknyttet eksisterende gang og sykkelveinett, nærhet til private og offentlige tjenester, samt med lett tilgang til utmark.

I innbyggerdialogen i 2023 og 2024, blant annet gjennom innbyggerundersøkelse og folkemøter, er det kommet en del innspill på behovet for større boligtomter – spesielt knyttet til næringsvirksomhet som reindrift og utmarksnæring. Når det gjelder bygging utenfor tettstedene, så er det et ønske at boligtomter i allerede etablerte grender må være mulig. Innbyggernes ønsker må veies opp mot det handlingsrommet man som kommune har.

For Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunes arealplanlegging er det viktig å ha med seg at man står overfor en aldrende befolkning med et økende behov for helse- og omsorgstjenester. Kommune har etter helse- og omsorgstjenesteloven en plikt til yte nødvendige tjenester til alle som oppholder seg i kommunen. For å sikre at tjenestene er bærekraftige i framtida så må man koble dette opp mot arbeidet med å ha boliger på rett plass i kommunen.

6. ØKONOMISK BÆREKRAFT

Dette kapittelet tar for seg den økonomiske bærekraften og bygger særlig opp under FNs bærekraftsmål 8, 10, 11 og 17.

Den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Utfordringen er å gjøre økonomien bærekraftig, såkalt grønn vekst, slik at den både sikrer menneskers behov, og holder seg innenfor naturens tåleevner. Finanskrisen, pandemier og klimautfordringer påvirker økonomien, og det har de senere årene vært en kraftig prisvekst på varer og tjenester. Den økonomiske usikkerheten vil fortsette fremover, og påvirke både privatøkonomi, næringsliv og kommunen.

Drivkreftene for sentralisering av befolkningen er sterke. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er en distriktskommune, som kjennetegnes av at det bor få folk på store arealer. Det er lange avstander mellom folk, arbeidsplasser og tjenester. I SSBs sentralitetsindeks er Kautokeino blant de aller minst sentrale kommunene i landet, på sentralitetsnivå 6. I SSBs sentralitetsindeks blir alle kommunene rangert etter befolkningens tilgang til arbeidsplasser og private og offentlige tjenester.

Regjeringen ønsket å se på konsekvenser av demografi utfordringer i distriktene. Med bakgrunn i det ble NOU 2020: 15 Det handler om Norge utarbeidet. Her fremgår det at i den tradisjonelle distriktpolitikken har intensjonen primært vært å møte utfordringene med tiltak for næringsutvikling og jobbskaping. Utvalget mener at utfordringene er mer sammensatte, og at de følgelig må møtes med et langt bredere spekter av tiltak.¹⁷

Kommunen har mulighet til påvirke kommunens attraktivitet ved å utnytte mulighetene for nye arbeidsplasser og økt attraktivitet for tilflytting og bosetting.

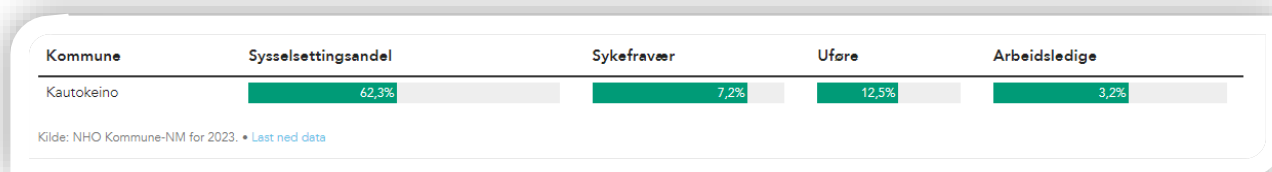
Arbeid og utdanning

Høy deltakelse i arbeidslivet er en viktig drivkraft for vekst og verdiskaping. Når en stor andel av den yrkesaktive befolkningen mottar permanente stønader som uføretrygd, vil dette indikere lav ressursutnyttelse.

---

¹⁷ NOU 2020: 15 Det handler om Norge

Kautokeino har i 2023 en sysselsettingsandel på 62.3 % for aldersgruppen 20-66 år:

De siste 10 årene har det vært en økning i antall arbeidsplasser, også sammenlignet med gjennomsnittet for disse årene. 31% av de sysselsatte er over 55 år, noe som skaper et stort behov for rekruttering fremover.

Fram til 2021 var det vekst i privat næringsliv, spesielt basisnæringer, men nedgang i besøksnæringer og offentlig sektor. Omsetningen blant de 50 største bedriftene økte med 16% i 2021 etter utflating i 2020. Lønnsomheten har styrket seg, med en vekst i antall bedrifter med positive resultater.¹⁸

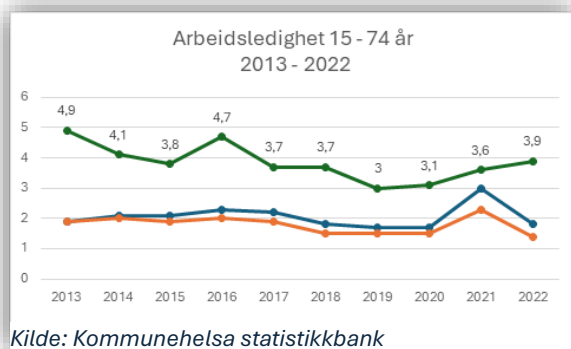
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Endring 2020 - 2021
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	252	254	255	212	222	214	211	201	199	200	1
05-09 Bergverksdrift og utvinning	7	9	10	3	3	13	10	12	13	13	0
10-33 Industri	77	48	81	88	87	100	98	100	82	87	5
Basis	336	311	346	303	312	327	319	313	294	300	6
45-47 Varehandel, reparasjon av motorvogner	86	86	86	69	79	81	82	66	92	87	-5
49-53 Transport og lagring	33	36	27	21	25	25	30	32	30	26	-4
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	34	38	43	37	39	36	39	39	17	22	5
Besøk	153	160	156	127	143	142	151	137	139	135	-4
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	42	46	50	33	42	42	51	46	52	54	2
58-63 Informasjon og kommunikasjon	14	16	13	13	15	20	27	22	22	18	-4
64-66 Finansiering og forsikring	3	3	3	3	3	0	0	0	0	0	0
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	21	24	28	20	22	24	21	24	23	36	13
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	26	28	29	20	22	27	28	26	27	21	-6
Regional	106	117	123	89	104	113	127	118	124	129	5
Lokale næringer	114	95	105	119	144	132	136	128	111	126	15
Privat næringsliv	709	683	730	638	703	714	733	696	668	690	22
Kommune	387	359	349	395	385	415	397	399	386	370	-16
Stat	251	250	240	233	212	224	217	231	226	228	2
Fylke	7	7	0	6	6	7	6	7	5	7	2
Offentlig sektor	645	616	589	634	603	646	620	637	617	605	-12
Total sysselsetting i kommunen	1354	1299	1319	1272	1306	1360	1353	1333	1285	1295	10

Sysselsatte etter arbeidsssted, kilde: SSB og Telemarkforskning. Hentet fra BDO Utviklingsanalyse 2022

Arbeidsledighet

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har over tid hatt høy arbeidsledighet. Antall registrerte arbeidsledige (omfatter personer som står registrert i NAVs arbeidssøker registrert enten som helt arbeidsledig eller som deltager på et arbeidsmarkedstiltak) er i januar 2024 59 personer, noe som utgjør en andel på 3,9 %. Kautokeino har hatt noe nedgang i arbeidsledighet siden 2013.

¹⁸ Utviklingsanalyse 2022 Guovdageaidnu – Kautokeino kommune. BDO.

Kautokeino har over tid hatt høy arbeidsledighet, og er blant kommunene med høyest arbeidsledighet i Troms og Finnmark. Noe av utfordringen ligger i lavt utdanningsnivå blant menn. Arbeidsmarkedet i Kautokeino lyser gjerne ut stillinger med krav om høyere utdanning, dermed kvalifiserer ikke arbeidsledige til å søke på stillingene.

Årsaken kan også være at næringsstrukturen i kommunen er veldig ensidig, eller at kompetansen til arbeidskraften ikke treffer næringslivets behov.

Uføre

Uføretrygdede representerer en del av befolkningen som står utenfor arbeid og utdanning. Andelen uføre har økt jevnt de siste ti årene nasjonalt, også i Guovdageaidnu. Guovdageainnu suohkan har en noe høyere andel mottakere av varig uførepenisjon enn landet som helhet og fylket.

År		2016-2018	2017-2019	2018-2020	2019-2021	2020-2022
Geografi	Alder					
Hele landet	18-66 år	8,8	9,0	9,3	9,5	9,6
Finnmark Finnmarkku Finmarkku	18-66 år	9,8	9,9	10,3	10,6	10,8
Guovdageaidnu Kautokeino	18-66 år	9,1	9,4	10,0	10,6	11,1

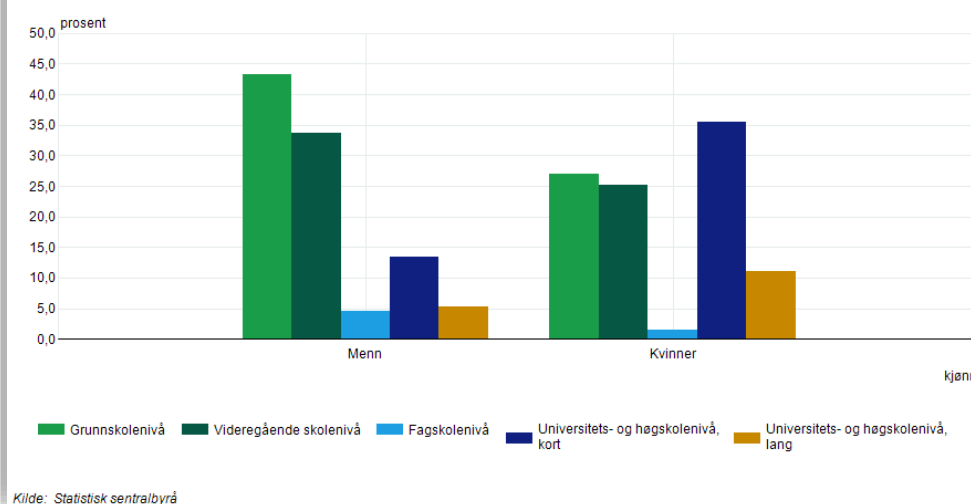
Kilde: KommuneHelse statistikkbank, mottakere av varig uførepenisjon.

Kvinner med høy utdanning

Kautokeino har en befolkning med høy utdanning blant kvinner. Dette kan ha sammenheng med at Sami allaskuvla er lokalisert til Kautokeino.

Det er store forskjeller i Kautokeino mellom menn og kvinner når det gjelder utdanning.

09429: Personer 16 år og over, etter nivå og kjønn. Personer 16 år og over (prosent), Guovdageaidnu - Kautokeino (2020-2023), 2023.

Næringsutvikling

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune fikk omstillingsstatus i 2019. Bakgrunnen for omstillingsstatusen er at kommunen er i en svært alvorlig situasjon, både nærings- og samfunnsmessig, med pågående omstilling i reindrifta, høy ledighet og barnefattigdom. «Ny utviklingsanalyse og samfunnsanalyse» er en analyse utarbeidet i 2019 om potensialet i kommunen og anbefaling av satsingsområder, og viste at Kautokeino har en av de mest ensidige næringsstrukturene i Finnmark når man bare ser på privat sektor. Kautokeino er sterkt orientert/spesialisert mot reindrift med tilhørende næringsmiddelindustri (slakterier). Tradisjonelt jordbruk utgjør under 10 sysselsatte. I motsetning til i resten av Finnmark har man imidlertid også en del tekstilindustri og annen industri (gull og sølvvarer, lavvo produksjon).

Utviklingsanalysen viste videre at når det kommer til robusthet er utfordringene at man har en ensidig næringsstruktur. I tillegg har man et nærområde som er primært preget av bygg og anlegg, detaljhandel og administrasjon. Næringer som det ikke er enkelt å betjene som underleverandør gitt detaljhandelens tilknytning til kjeder, bygge og anleggsbransjens ofte svake lønnsomhet og administrasjonens etterspørsel etter mer avanserte tjenester og krav til konkurranseutsetting. På den andre siden har man noe annen industriproduksjon, hvilket er positivt og noe man kan bygge på, men man har også lang avstand til markedet.

Kautokeino har en høyere andel av personer med lav inntekt. I ny utviklings- og samfunnsanalyse for Kautokeino kommune (2019) vises det til at andelen med lavinntekt har betydning på to måter. Med mange med lavinntekt vil man ha lav lokal

etterspørsel. I tillegg kan lavinntekt indikere at man ikke har ressurser (utdanning, ferdigheter, boligformue) til å skaffe seg en inntekt lokalt, ved å pendle eller ved å flytte.

I utviklingsanalysen fra 2019 vises det til at for Kautokeinos del er nok en del av fattigdomsproblematikken mindre fordi man har en stor andel naturhusholdning, og at utfordringen er at en slik stor andel naturhusholdning risikerer å ikke genererer inntekter til å etterspørre et bredt utvalg av varer og tjenester lokalt, selv om den enkelte husholdning ikke opplever lav inntekt som et problem.

Potensial for utvikling

Ny utviklings- og samfunnsanalyse fra 2019 viste et potensial for utvikling av småskala industri i Kautokeino, særlig rundt eksisterende verdikjeder i reindriftsnæringa, men også andre eksisterende aktører. Det er et potensial for utvikling av opplevelsesnæring. Kreative- og kulturnæringsaktører, samt IKT-bransjen antas også å kunne ha et potensial for vekst, sett i sammenheng med et sterkt samisk språk og samisk kultur. Det er grunnlag for å satse på entreprenørskap, unge gründere og nyetableringer. Det ligger et potensial å øke Kautokeinos attraktivitet som profilert samisk sentrum, med synlig handelsstand og god informasjon til tilreisende, men også digital synlighet. Det er et uutnyttet potensial i å dra nytte av all aktivitet og arrangementer.¹⁹

Næringsvennlig kommune

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune deltar i prosjektet Næringsvennlig kommune, som er et initiativ som har som mål å styrke kommunens næringsliv og skape et mer attraktivt miljø for kommunens bedrifter og de som vurderer å starte opp bedrifter eller flytte virksomheten til kommunen. Prosjektet er et samarbeid mellom Ovddos AS, kommunen, næringslivet og andre relevante aktører, og har som mål å legge til rette for økt verdiskaping og sysselsetting. Kupa AS som er et industrirettet innovasjons- og rådgivingselskap, gjennomførte forstudien av næringsvennlig kommune i 2022, og gjennomførte forprosjektet i 2023.

Formålet med prosjektet er å løfte de kommunale tjenestene som tilbys næringslivet. Dette innebærer at kommunen skal bli en bedre tilrettelegger og samarbeidspartner for lokalt næringsliv, både for utviklingen av enkeltbedrifter og nettverksamarbeid. Dette skal på lengre sikt bidra til å skape flere arbeidsplasser, økt lønnsomhet i bedriftene, samt styrke utviklingsevnen i næringslivet.

Mer informasjon om prosjektet næringsvennlig kommune:

<https://www.guovdageainnu.suohkan.no/tjenester/naring-og-arbeid/naringsutvikling/naringsvennlig-kommune-prosjekt/>

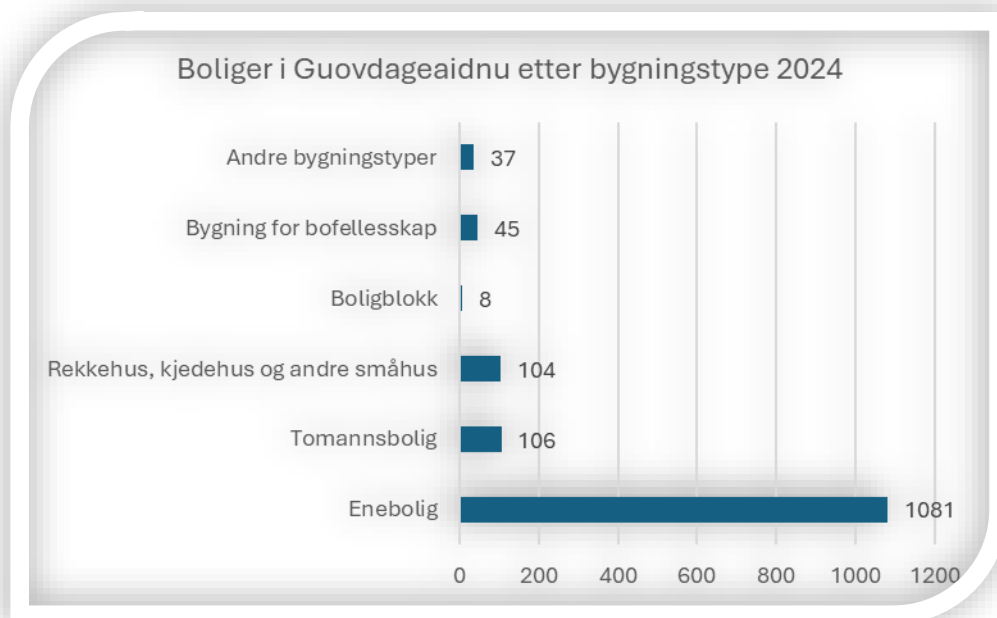
¹⁹ Ny utviklingsanalyse og Samfunnsanalyse 2019

Langsiktig arealbruk og boligbygging

Boliger

Boligmarkedet må henge sammen med befolkningssammensetningen i kommunen og utviklingen i næringslivet. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune mangler for utleieboliger, noe som kan gjøre det vanskelig for næringslivet å rekruttere unge som ikke er klare for å kjøpe noe eget. Det er særlig i Máze at det er få utleieboliger. Máze har en utdatert kommunedelplan, og mangel på tomter både for næring og boliger er en begrensning for utvikling.

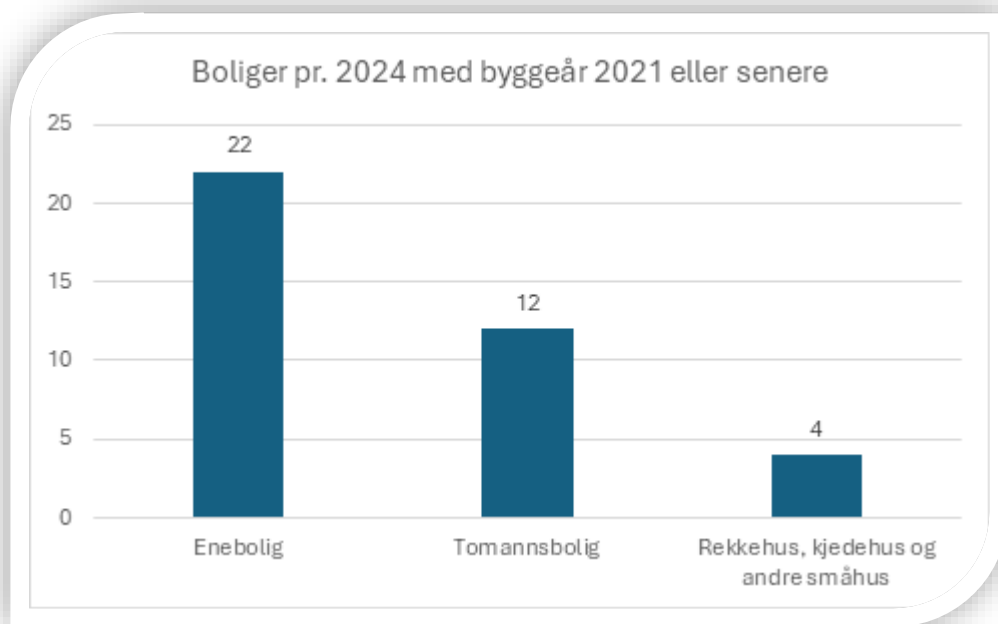
I Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune som helhet er det 1127 boligbygg pr. 1.1.24 (SSB tabell 03158).

Kilde: SSB tabell 06266

Det bygges nye boliger

Det er bygd 38 nye boliger i perioden 2021 – 2024.

Kilde: SSB tabell 06266

Kvadratmeterprisen for brukte eneboliger i Kautokeino var i 2021 kr. 19 419,-. (SSB tabell 060350). Omsetningen av brukte eneboliger har i perioden 2018 – 2023 vært mellom 5 og 10 eneboliger årlig.

Fritidsbebyggelse

I Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er det pr 01.01.23 registrert 442 fritidsbygg i kommunen. I tillegg må man regne med et ukjent antall boliger som brukes som fritidsboliger. Hytter tilknyttet reindriftsnæringa og utmarksbruk er ikke regnet med under fritidsboliger.

Hyttene er lokalisert langs riksvegen i felt som ved Geađgejávri, Goldin, Hábatjavri, Suolovuopmi, Silisjávri og Avžijávri, i tillegg til Vuorašjávri og spredte enkelthytter i kommunen.

Mange av hyttene lengst nord i kommunen tilhører folk som er bosatt utenfor Kautokeino, mens det i øvrige deler av kommunen er en blanding av kommunens egne innbyggere og utenbygdsbefolkning. Mange av hyttefeltene ble etablert i en tid da det ikke var krav til infrastruktur som vei, innlagt vann og strøm. Dette har skapt problemer i ettertid når noen hytteiere ønsker nye tiltak inni feltet. Eksempelvis er det bygd ulovlige vegger som enten må fjernes eller forsøkes regulert inn ved offentlig behandling.

Ifølge kommuneplanens arealdel, ønsker kommunen ikke å framstå som en “hyttekommune”, blant annet fordi dette er en levende reindriftskommune og innbyggerne forøvrig driver aktivt utmarksbruk.

Plass for næring - arealtilgjengelighet og varierte næringsarealer

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en kommuneplanens arealdel fra 2017.

Næringsområdene i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en annen struktur enn i andre kommuner. Store offentlige arbeidsplasser og offentlig og privat tjenesteyring er samlet i Kautokeino sentrum. Mindre private bedrifter som verksted, kjøttutvalg, duodji og annet, ligger også inni boligbebyggelsen. Det er regulert flere områder til næring i sentrum, og Hánnomaras er regulert for industri.

Kommunen har de senere årene hatt en økt satsning på reiseliv. I gjeldende arealdel er det ikke avsatt særskilt areal til reiselivsetableringer, da de i stor grad var knyttet til opplevelser, og mindre til bygninger og areal. Den økte satsningen har ført til et behov for å planlegge areal for reiselivet.

I arealdelen ønsker kommunen at lokal næringsvirksomhet i større grad samles i sentrum fordi bedriftene da kan trekke kunder/besøkende til hverandre, og dessuten bli mer synlige for andre enn lokalkjente.

Reindrift er en viktig næring i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune, og reindriften arealinteresser ivaretas ved at arealplanen hovedsakelig er avsatt til landbruks-, natur- friluftsområder samt reindrift.

Innen jordbruk er det nedgang i antall bruk i Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune. Kautokeino har gode naturgitte forutsetninger for et aktivt og moderne jordbruk. Det er gode muligheter for utvikling av landbruksbaserte tilleggsnæringer.

I Kautokeino var det 10 landbruksforetak i drift i 2021. Det er en nedgang på 54 % siden år 2000, og 9 % siden 2014. 8 av landbruksforetakene har husdyr, hvorav 3 bruk med melkeproduksjon og kjøttproduksjon på storfe, og 3 bruk med sau. 2 driver kun med grasproduksjon. Det var 2 516 dekar dyrka jord i drift i 2021, en nedgang på 25 % siden år 2000. I kommunen finnes det i alt 4 686 dekar dyrka jord (kilde NIBIO), slik at 46 % av dyrka jord i Kautokeino ligger brakk.²⁰

---

²⁰ [Guovdageaidnu / Kautokeino kommune pr. juni 2022, området Landbruk - Kommunebilde \(statsforvalteren.no\)](https://statsforvalteren.no/om-kommunen/landbruk)

7. KOMMUNEN SOM ORGANISASJON

Demografiske endringer og et redusert økonomisk handlingsrom gjør at Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har behov for endring og omstilling. Kommunens tjenestetilbud skal videreutvikles slik at det ivaretar det økonomiske handlingsrommet kommunen til enhver tid har. Det betyr at det er behov for å tydeligere prioritere hvilke oppgaver kommunen skal løse. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune skal prioritere de som trenger det mest, og skal ta i bruk nye og bedre løsninger for å sikre et bærekraftig og helhetlig tjenestetilbud med god kvalitet.

Kommunens rolle og arbeidsmetoder er i endring, og i arbeidet med ny kommuneplanens samfunnsdel har kommunen prioritert innbyggerdialog. Innbyggerundersøkelsen som er gjennomført i 2023 viser at mange innbyggere har lav tillit til kommunen. En videre innbyggerdialog, brukermedvirkning og samarbeid med ulike aktører i samfunnet skal ligge til grunn for samfunnsutvikling og utvikling av kommunens tjenestetilbud.

Endringer i befolkning og demografi har innvirkning på mange samfunnsområder i en kommune. Blant annet har det en direkte innvirkning på kommunens økonomi. Staten styrer kommunens inntektsgrunnlag etter befolkningsutviklingen, og overføringene til kommunene gis som tilskudd per innbygger.

Utfordringer med å oppfylle kommunens samfunnsoppdrag

Kommunen har et komplekst samfunnsoppdrag, og mange oppgaver. Kommunen leverer tjenester til innbyggere hver dag. Det er i form av skoler og barnehager, hjemmetjenester og omsorgstjenester, infrastruktur og vedlikehold, og mye mer.

Et viktig kjennetegn ved det norske kommunesystemet er generalistkommuneprinsippet. Det innebærer at alle kommuner har ansvar for de samme oppgavene og tjenestene. Etter hvert som omfanget av kommunale oppgaver har økt, og kravene til kommunal tjenesteproduksjon og forvaltning har blitt forsterket, har små kommuner med synkende folketall fått stadig økende utfordringer med å håndtere oppgavene.²¹

Kautokeino som mange andre mindre kommuner, vil i økende grad ha utfordringer med å fylle rollen som generalist kommune som en følge av forventet nedgang i folketallet, en økende andel av eldre og færre i yrkesaktiv alder og mer sårbar økonomi som følge av færre innbyggere.²² Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har allerede utfordringer med rekruttering av kvalifisert arbeidskraft.

---

²¹ [rapport_sma-kommuner_kmd_telemarksforskning-992102-l1000322.pdf \(regjeringen.no\)](#)

²² [rapport_sma-kommuner_kmd_telemarksforskning-992102-l1000322.pdf \(regjeringen.no\)](#)

Det er utfordrende for en liten kommune som Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune å fylle rollen som generalistkommune. En satsning på interkommunalt samarbeid er en strategi for å møte dette.

Ávjovárri interkommunale samarbeid

Karasjok kommune og Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har i 2022 startet arbeide med å få til interkommunalt samarbeid og har i 2023 etablert Ávjovárri Interkommunalt politisk råd.

Formålet er å imøtekomme felles utfordringer i tjenesteleveransene til innbyggerne og næringsliv. Strammere økonomiske rammer, overføring av nye oppgaver til kommunesektoren og endring i demografi og bosettingsmønster medfører økte forventninger fra innbyggerne om en effektiv og kvalitativ god kommunal tjenesteleveranse.

Karasjok og Kautokeino er to kommuner som har særskilte interesser i å ivareta og utvikle samisk kultur og språk. Sammen vil kommunene stå styrket i strategisk og interessepolitisk arbeid opp mot regionale og nasjonale myndigheter.

Behov for tjenesteutvikling og innovasjon

Dersom Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune skal opprettholde dagens dekningsgrader i tjenestetilbudet, så vil utgiftene øke kraftig fremover. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har en høy gjeldsgrad, etter store investeringer de siste årene. Det økonomiske handlingsrommet er derfor stramt, og kommunen må gjøre vanskelige prioriteringer i årene fremover. Det vil være krevende å begrense tilbud i kommunale tjenester.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune har over tid hatt et høyt kostnadsnivå på tjenester, og behovet for omstilling kan medføre et forventningsgap mellom det Staten pålegger kommunen og det innbyggerne forventer av kommunen, og hva som er mulig for kommunen med de økonomiske og ressursmessige forutsetningene man har til rådighet. Det er derfor behov for å bygge en felles forståelse for de begrensinger og realiteter Guovdageainnu som samfunn må forholde seg til. Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommunesom tjenestetilbyder må være tydeligere på hva kommunen kan gi av tjenester, og hva innbyggere selv må ta ansvar for.

Kombinasjon mellom teknologiutvikling og demografiske endringer er de to største faktorene som gjør at det må fokusere på innovasjon og utvikling i kommunen.

Gitt de utfordringer Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune står overfor, er det avgjørende viktig at man skaper rom og kultur for utvikling. Kommunen står overfor en periode med kontinuerlig endring og omstilling og behovet for kvalifisert arbeidskraft er stort. Det er krevende å drive utviklingsarbeid i en driftsorientert organisasjon som en

kommune er. Kommunen har et høyt sykefravær som allerede utfordrer den daglige tjenesteytingen.

Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune som arbeidsgiver må i større grad utnytte potensialet som ligger i teknologiutvikling og ressursoptimalisering. Kommunen må sørge for at for at medarbeidere får kompetanseutvikling slik at man kan løse oppgavene mest mulig effektivt. Kompetanseutvikling kan også bidra til å øke medarbeidernes motivasjon og gjøre kommunen til en attraktiv arbeidsplass. Kommunen må også se potensialet for arbeidskraft i forlenget yrkeskarriere, lavere sykefravær og at flere jobber heltid.

Et godt utgangspunkt for det innovasjons- og utviklingsarbeidet kommunen skal drive med er å ha en innovasjonsstrategi, for å støtte opp under en langsiktig og målrettet satsing, og som bidrar til å holde fokus på hva målene med endringsarbeidet er, og hva som må til for å komme dit. De viktigste innsatsområdene vil være digitalisering og utvikling av de kommunale kjerneområdene helse og omsorg og oppvekst.

Regjeringen fokuserer på viktigheten av at offentlig sektor skal digitaliseres, og et hjelpemiddel her kan være å ta i bruk KI (kunstig intelligens) i arbeidet. KI vil aldri bli et godt verktøy i vår tjenesteyting uten at vi endrer måten vi tenker og jobber på – litt enkelt sagt bruk av digitalisering er 20% teknologi og 80% menneskelige endringer. Våre medarbeidere vil ha stort behov for opplæring for å kunne ta i bruk KI på en god måte, og ikke minst utnytte alle mulighetene som ligger der. Et annet spørsmål er om vi kan forvente at alle tilegner seg nødvendig kunnskap i bruk av KI med tanke på at dette med stor sannsynlighet vil endre arbeidshverdagen for svært mange medarbeidere. Å ta i bruk KI vil også få konsekvenser for innbyggerne og deres opplevelse av kommunal tjenesteproduksjon.

Med bakgrunn i at antallet eldre vil øke kraftig framover, så er det påkrevd med omstilling innen helse- og omsorgssektoren. En aldrende befolkning legger et betydelig press på kommunens tjenester som allerede har utfordringer. Det økende pleie- og omsorgsbehovet man står ovenfor krever tjenesteutvikling og innovasjon. Økt bruk av velferdsteknologi i pleie- og omsorgssektoren betyr at den digitale kompetansen må styrkes, både hos ansatte og hos eldre innbyggere, slik at kvaliteten og brukeropplevelsen blir så god som mulig. Det krever ressurser og fokus i kommuneorganisasjonen til å henge med i utviklingen, og ta i bruk mulighetene.

Selv om behovet for omstilling innen helse og omsorg er størst, er det også nødvendig med omstilling innenfor alle sektorer. Oppvekstsektoren vil være i en kontinuerlig omstilling ved å tilpasse tjenestene til et synkende antall barn og unge.

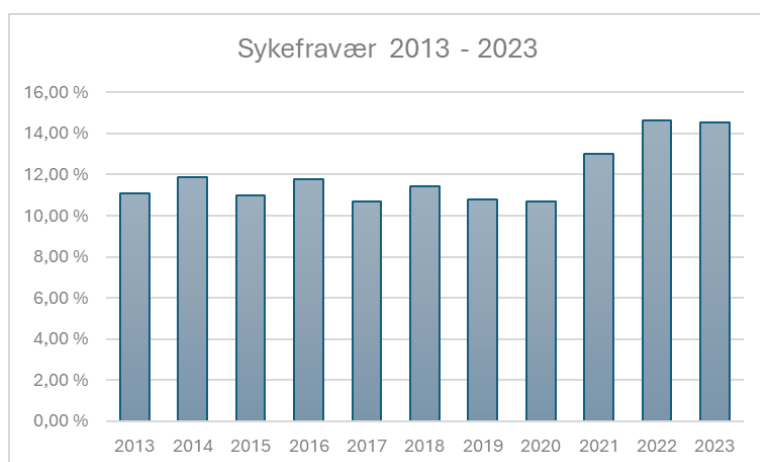
Mangel på arbeidskraft og kompetanse

For de minste kommunene er det særlig smådriftsulemper og rekrutteringsutfordringer som kan gjøre det vanskelig å skaffe og opprettholde nødvendig kapasitet og

kompetanse. Smådriftsulempene gir seg gjerne utslag i at kommunene må ha en høyere kapasitet pr. innbygger eller pr. bruker enn større kommuner. Videre kan rekrutteringsproblemer knytte seg både til kommunestørrelse og det at kommunen har en usentral plassering. Mindre kommuner kan være mindre attraktive som arbeidsplass for personer med spesialkompetanse fordi fagnettverket blir for lite, og usentrale kommuner er avhengige av å rekruttere personer som ønsker å bo der.²³

For Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune er det et fortrinn at man er en av svært få kommuner hvor samisk språk og kultur er samfunnsbærende. Dette gjør at mange ønsker å bo i kommunen. Samtidig mister vår kommune innbyggere fordi den totale etterspørselen i markedet etter samisk kompetanse er større enn tilgangen. Vi opplever at andre kommuner kan tilby bedre lønns- og arbeidsvilkår fordi de kan gi særskilte tillegg til de få med samisk kompetanse.

Mangelen på samiskspråklig kompetanse vil være en stor utfordring for å kunne gi gode tjenester framover. Det er behov for å utdanne flere samiskspråklige lærere i barnehage og skole og flere samiskspråklige helsearbeidere. Det er for lav rekruttering til den samiske sykepleierutdanningen, barnehagelærerutdanningen og lærerutdanning.

Et høyt sykefravær er en utfordring for kommunens tjenesteyting. Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune har hatt en økning i sykefraværet de siste årene, og i 2022 og 2023 var det totale sykefraværet på henholdsvis 14,61% og 14,52%.

Det er et særlig høyt sykefravær innen enhet for helse og omsorg med et sykefravær på 20,28% i 2023 og enhet for kultur og oppvekst med 14,48%.

Høyt sykefraværet er en svært stor utfordring for kommunens helse- og omsorgstjenester. Sykefraværet har betydning for mottakerens opplevelse av kontinuitet i tjenesten. Ledere må bruke mye tid tilkalling av personell for vakante vakter, og oppfølging av fravær og ansatte. Et høyt sykefravær går utover tjenestekvaliteten.

Kommunen har en høy lærertetthet pr elev. Tilstandsrapporten for grunnskolen for 2022/2023 viser at 5,6 % av undervisningen gis av personale uten godkjent utdanning. Dette er imidlertid tall som er hentet fra Grunnskolenes Informasjonssystem (GSI), og

²³ [rapport_sma-kommuner_kmd_telemarksforskning-992102-l1000322.pdf \(regjeringen.no\)](#)

bruk av vikarer fremkommer ikke i denne statistikken. Med tanke på det høye sykefraværet er derfor mest sannsynlig adskillig høyere.

I helse- og omsorgstjenestene vil personellressurser være den begrensende faktoren i helse- og omsorgstjenesten i årene som kommer. Å rekruttere og beholde helsepersonell, samt bygge opp kompetanse er en av de største utfordringene Guovdageainnu suohkan - Kautokeino kommune står ovenfor, og det må planlegges for at tilgang til arbeidskraft og kompetanse blir mer og mer begrenset.

Vi må gjøre endringer i driften, ressursbruken må tilpasses fremtidens tjenester.

Prioritere planarbeid

Gode planer og gode systemer for oppfølging av disse er nødvendig redskap for gode politiske prioriteringer og framtidig utvikling av kommunene. Mange småkommuner har dårlig kapasitet til å drive planleggings- og utredningsarbeid. Dette gjelder også Guovdageainnu suohkan – Kautokeino kommune.

Kommunen har en viktig rolle som samfunnsutvikler. Næringsutvikling, stedsutvikling og økt attraktivitet krever både kompetanse, kapasitet og evne til å etablere møteplasser, partnerskap og samhandling med et bredt spekter av aktører på ulike nivåer²⁴.

Kommunen skal fortsette arbeidet med å bygge kompetanse i planarbeid, særlig blant ledere.

---

²⁴ [rapport_sma-kommuner_kmd_telemarksforskning-992102-l1000322.pdf \(regjeringen.no\)](#)